

OROL

ČASOPIS PRE ZÁBAVU A POUČENIE.

Zodpovedný redaktor a vydavateľ:

MIKULÁŠ ŠT. FERIEŇČÍK.

Roč. X.

Turč. Sv. Martin, 30. apríla 1879.

Číslo 4.

Maják.

Od *Vajanského*.

Zprchnite dažde! Na malom ostrove
Teší sa Lubrag vašej sladkej vlahe;
On už od rokov, loďam ku výstrahe,
Olejom sýti lampy majákové;
On s mladou dcérou samotný na skale
Vlnami bitej osudom prikutý
Starnúcim okom hľadieva do diale,
Ktorá mu hali svet už zabudnutý.
Kol neho vodstvo s nebom modroplavým
V okrúhlej čiare sestersky sa poji,
U nôh prítoky v šumnom nepokoji
Dušu zblnkotom koja hukotavým.
Na skale maják: úloha života
A druhá, čo ho k žitiu viaže páska,
Srdca potecha, staroby krásota:
To milá Despa, morská zlatovláska.
Ona jediná zašlé budi časy,
Ona vilica slaných vód spanilá.
Búrami žitia zšedivéle vlasy
Dávnou spomienkou jak vencom ovila.
Čože ho ešte na svet upomína?
Loď rychloplavná, poslušná junovi,
Ktorá raz v mesiac k ostrovu pripína,
S čerstvou zásobou zas na mesiac nový.
Lež smelý mornár naplní ho hnevom,
On temný pohľad rád pohodí za ním,
Keď už odbíja loď s veselým spevom
A preč sa nesie bóry jarým vaním.
Hoj moroplavec, vetrom zbarnavený,
Vykopal láske jeho hrob predčasný,
On k jeho krbu došiel unavený,
Kde vňadne cáril jeho anjel jasný:
Jeho Mileva, mladej lásky žena,
Perla a oka hviezdová zornica.
Ztmilo sa nebo — kosá blyskavica
Zhadí sa, hromu dutý zvon zastená
A búrou pláva zradná loď z prístavu —
Čo našiel doma? Dcéрку opustenú!

Darmo o skalu bil nešťastnú hlavu —
Loď vzala sebou nádej, lásku — ženu!

Hoj takú dušu nezhojí samota,
Bár Despa pri ňom, lásky upomienka.
Ona zjasňuje mrákavu života,
Jako zimnú noc jasná hviezdulička;
Ona je preiho, čo lampa majáka
Zblúdenej lodi na búrlivých vodách,
Fakla života i spasenia čaka,
I slasť v starobe, i sila v nehodách.
Svet nenávidí Lubrag v temnej duši,
Pred ním ukrýva svoju morskú vilu,
Ona o bóloch otcových netuší,
Ticho prežíva mladosť prespanilú.
Loď na ďalekom vyskytlá obzore,
Rybka a vtákov bielokrýlych lety,
Ker rozmarína a to večné more:
To sú dušičky osamelej svety.
Keď búri more, zlietnu v dušu chmáry,
Keď jasné slnko vln pozláti pruhy,
Až sa blyskocú pestrým šatom dúhy,
I jej veselosť zabronie sa v tvári.
Malá cisterna veľkú tajnosť vraví:
„Despa, devica, ty máš krásne oči,“
Tichunké more nevinné vyjaví,
Že jej postava jak cypress v úbočí,
Že diadémom vrkoč hlávku zdobí,
Ach, a to všetko o samote zvädne,
Jak granátový kvet, čo vetrom padne
Z nábrežnej skaly v solnovodé hroby!

Lubrag zasadol pod ker rozmarína,
Despa mu u nôh, dávej zradu dcéra:
Nad nimi štilhy maják sa vypína,
Pred nimi morská púšť sa rozprestiera.
Všetko tak ticho! Len šumivá vlna
Šeptá so skálím, miernym vetrom vzňatá,

Rozmarín dýcha tuhé aromata,
 Na čistom nebi bľadá pláva lúna
 Len tak haňblivo, bo ešte deň svieti.
 Ajhľa! v diali sa biely bod vynorí.
 Pozná ho Lubrag! To námorské deti
 Vezú potravu do jeho komory.
 Už bodka zrástla v bielu parus lodí,
 Riadi ju pevná ruka Veselína.
 Už priletela. Kotva sa zahodí,
 Olej, sucháre, vak čierneho vína
 Shodia na ľahkú barku pustovníka.
 Veselín strojný na skalu vyskočí
 I zhladne razom u vonného krika
 Despu, jak cudne sklopí pred nim oči,
 Jak bielou rúčkou bujnú kader rovná
 A kradmo očkom na juna pohliadne,
 Jak sa zapýri — jak mihom obľadne
 Morskej skaliny neznáma kráľovna.
 Rumeň zastíni jeho smahlé líca
 A tvrdým telom mrazný cit zatrase,
 Z očí zajasá v náruživej kráse
 Túžby divokej mlunná blýskavica.
 Neskoro núti Lubrag dcéru domov;
 Cudzinec uzrel krásu jeho vily,
 On za ňou hľadá, až myrtoých stromov
 Závistné vetve devušku ukryly.
 On silný plavec, rozpálený, ľúte
 Skočí na barku a na loď húpavú.
 Tá už rozpiala belunké perute.
 Už voľne orie vodu modrotmavú:
 Na stažni jun sa kolímbá u výše,
 Spevavý pozdrav z mocných prs sa vinie,
 Na brehu niekto bielou šatkou kynie
 Nesmelou rukou z cypressevej skrýše!

Hrozné má reči Lubrag na jazyku,
 Krivým pohľadom na Despu zagáni,
 Keď ona v devíc štebotavom zvyku
 Spomenie muža, čo v blyskavej zbrani
 Letom sa zjavil a zanikol letom,
 Jako ten sokol, čo kriedlom mohutným
 Z brda na brdo poletuje svetom.
 Despu to straší. Ona srdcom smutným
 Len vlnám svoje žiale rozpovedá,
 Len večerniemu vetru sa žaluje
 Že jej túženie nocou spávať nedá!
 Že i sen obraz mornára maluje.
 Keď už večerom starostlivou rukou
 Lubrag zapáli majáka lampady,
 Despa týraná tajnej lásky mukou
 Smutne prechádza cypress kolonády.
 Krikľavé svetlo, kryštálom zsilnené
 Ostré pablesky vysielá pruhami,
 Ony sa vinú zlatými stuhami
 Cez rozmarínov húšfavy zelené
 A tmu večerniu zväčšujú protivou;
 Do tej sa deva tak rada pohrúži.
 Tam sa ztesnené srdienko roztúži,
 Tam duša nýje fantasiou snívou! —

Tam raz začuje divné šplechotanie,
 To nieje vetrom rozthúpaná vlna —
 Postojí — stíchni, srdca trepotanie —
 Piesok zaškrípel tretý spodkom člna,
 Breh sa ozýva pružnej nohy krokom — —
 Nádherná vôňa z oleandrov veje,
 V dialke na vlnách svit majáka tleje,
 Bľadnúc šíri sa po mori vysokom —
 Vtáčky zmýlené svetlom v svojej púti
 Bijú sa do skiel brúsených majáka,
 Rozrazia hlávky o železné pruty
 Padajú biedne do vln pažeráka! — —

„Ty nemáš matky,“ temný Lubrag vraví,
 Hľadiac dcérusky horúcu hlavičku.
 „Ach v srdci mojom cit vládne boľavý,
 „Žes nepoznala, úbohá, matičku!
 „Smrť ju vyrvala? Nie — tá tak nezkrúši,
 „Smrť nechá v srdci lásky plápol čistý,
 „Nechá mohyly, kde vo sviatok duší
 „Položiť môžeme veniec sviežolistý:
 „Lež matka tvoja nemá pre nás hrobu,
 „V srdciach nechala desnú nám pustotu,
 „Mne bôl pekelný, a tebe sirobu
 „A obom morskej pustiny samotu!“

Bodajú ostro Despu starca slová,
 Každé je ostnom, čo sa v srdce ryje,
 Srdce krváca: a bije len bije
 Za sladkou chvíľou, keď loď junákova
 Šerým večerom zas k brehu prirazí,
 Keď myrtoého v tieni baldachýna
 Zabúda ota bôle a prikazy
 V mocných ramenách svojho Veselína.
 Šumivé more: svedok jejich lásky,
 Rudý leander čuje jích výlevy,
 Vlny svadobné spievajú nápevy,
 Myrta vetvami žehná duši svázky;
 Nad nimi klenba chrámu: nebo jasné,
 Oltárne sviece — tie hviezdy bleskúce,
 Dve holubanky: to družice krásne,
 Prísaha a sľub: objemy horúce!
 Lubrag netuší tajnú ľúbosť devy,
 Ona sa bojí jeho prísnej tváre,
 Ona sa trasie, že otcové hnevy
 Zhasly by srdca posvätné požiare.
 Ach, kde tu východ, kde tu smilovanie?
 Otec a milý: dva protivné póly,
 Hriech je tajomstvo — nemožné vyznanie.
 Úbohé srdce preťaté na polí,
 V ňom bôl, jako ten okean, hlboký,
 V ňom temno, jako tma búrových mrakov!
 Bľadnú tváričky, slz tiché potoky
 Kanú a kanú z kryštálových zrakov.

Už ľahol Lubrag na lôžko večerom;
 Sen tichý slietol v unavené oko,
 Silnou peruťou hnal po nebi šerom
 Temné oblaky virivý širokko;

More sa dmulo dlhými vlnami.
 V diali bezhlasé blesky časom zplály.
 Zjasniac von z mora vynorené skaly.
 Ktoré ľud morský nazval Syrenami.
 Predtým, keď nebol maják na síhoti.
 Nejedna loď sa o ne stroskotala.
 Darmo pomorca ženuška čakala.
 Darmo čakaly dievky, už siroty.
 Oj, z tamtej strany tajné zkrslý znaky:
 To on, to on! Dnes večer príde drahý,
 Despa zas zhladne uhločierne zraky.
 Zas šepne v ucho vernosti prísahy!
 Ticho spí otec — devuška u mora
 Jako svit lúny, bez šumu sa zjaví.
 Jakby o závod s morom hučí hora,
 Hrozivý oblak od juhu sa plaví.
 Belunké šaty devy vietor trhá,
 Ťažký jej vrkoč padá ladnou šjou.
 Vlna obrovská k nohám sa jej vrhá
 A búrne sypí zlobnou melodiou.
 Jak božia strela priletí čakaná
 Barka, a ledva k brehu pristať stačí.
 Už na širokých prsiach milovaná
 Deva spočívá v usedavom plačí.
 „Načo tie slzy, morská moja vila.
 „Šire je more, širý svet ten boží,
 „Tys' moja, drahá! Plač tvoj neosoží.
 „Hľa, rychloletné sú moje vetrilá!
 „Ja morom tichým i búrnym veselo
 „Plaviť sa budem s tebou, Despa drahá,
 „Ja partou krásnou ozdobím ti čelo,
 „Z ruží vernosti, ľúbosti a blaha!
 „Sver sa lodenke, mojej Sokolici.
 „V pustine tejto, čo na teba čaká?
 „Boľastné vrásky na vädnucom líci
 „A smrť nerestná u päty majáka!
 „A mne čo zbýva? Tam o Syren hrany
 „Üdrem lodicou, až zpraštia jej boky,
 „Na ústach slovo kľatby a pohany
 „Padnem do víru krútnavej zátoky.
 „Tys' moja, krásna, pozri: búra desná
 „Blíži sa letkom, však prv lež dorazí,
 „Otroctva tvojho rozbijem reťazy
 „A večnej lásky zavíta nám vesna.“
 Ach, každé slovo dušu devy páli:
 „Nie, ty ukrutný syn divého mora,
 „Mne je súdené posluch a pokora
 „A bóľne mretie na tomto úskalí.
 „Sväté sú ota mojeho šediný,
 „On láskou dcéry, jak chlebom sa živí.
 „Ja, duše jeho svet, poklad jediný,
 „Ja miernim duše zradenej porovy!
 „Mám zdvojiť zradu? Tvoja som, ach tvoja.
 „Žižním po pernách tvojích neskonale,
 „Ja večne hľadať budem v tamtie diale,
 „Ktoré ťa zkrývajú, ty útecha moja;
 „Poslednie slovo na mrúcej už perne
 „Tvoje Veselín, sladké bude meno,
 „Posledný tikot srdca — tvoje veno —!“

Na nebi hustnú rýchlo mraky čierne.
 Vetry zabúria, trasú sa skaliny
 Vlnísk ozrutných útočným návalom;
 Zarevú hromy, jakby v rozvaliny
 Zem zdrtiť chcely, blesku mlunným palom —
 Mocné rameno — mocná vôľa v hrudi,
 Lahunká deva — a búra od hora,
 Durknite hromy, až sa mrtvý zbudí,
 Čo utopený leží na dne mora!

Lubrag si sníva starý sen Milevy.
 On vo sne staré zalamuje ruky,
 On vo sne cíti obnovené muky,
 Z prs sa mu dutno stonné vinú revy.
 Hromu durkoty prevrú sny úmorné,
 Starosť o maják zaženie prísery,
 Chce von! Kde Despa, dieťaťko pokorné?
 Postielka prázdna! Volný zámok dverí —
 Hrom! a za hromom výkrik úzkostlivý,
 Šum ho prehlúša, hromy ho prevrvaly —
 Snád sen ho ešte prekára klamlivý,
 Snád povíchrice zavila o skaly —
 Starec sa rúti von v rychlom postihu —
 „Otče, môj otče!“ z huku vln zavzníeva.
 To Despy pokrik — už hynie, zamdlieva.
 Tu v jasnom strely rachotivej mihu
 Barku na vlnách zazre v tuhom boji,
 Na nej sa zbelie súhobiela šata,
 Ach, Despy šata. U kormidla stojí
 Strojná postava smelého piráta.
 Lubrag nešťastný, kde ti milé dieťa?
 Pomorec vlečie násilne nevestu.
 Hromy mu zvoní, blesky sypú kvieťa,
 A maják tvoj mu ukazuje cestu,
 Aby Syreny vyhnul virom zradným!
 Starec zakvíli z prs starých hlbiny,
 Na zem upadne, trhá si šediný
 A tiskne líce k skalám brehu chladným.
 V boľasti tkne sa daemon jeho čela.
 Lubrag zajasá satanským rehotom,
 Vyskočí; hromy vždy divším durkotom
 Zúria, i rastú vetra rýchle kriela:
 Hor sa na maják! Šedý vlas povieva
 Divoko vetrom, ostrý svit lampady,
 Jak by tmám na vzdor, víťazne vylieva
 Sklom kryštálovým bleskové kaskady,
 I zúrivú tvár starca vyjasňuje,
 I vypúlený zrak jeho ožiari,
 I búrke, i tmám čiernym ukazuje,
 Jaký bôľ svietiť môže z ľudskej tvári!
 Ešte raz pozre za dcérkou zúfale
 Otec, a mlatom mocne v sklá uhodí,
 Desným kvílením zarýncia kryštále,
 V droby zdrvené sypú sa do vody —
 Lampy zaškvrčia — už všetko v mrákave,
 Maják i síhof i Syren skaliny
 „Mileva, Despa!“ zavolá hrímave
 Lubrag a skočí v zbúrené hlbiny

Orol selejský.

Historická povest.

(Pokračovanie.)

VI.

Uzavrel síce Kuršid baša s Ali bašom janinským prímerie, ale bolo to prímerie, ktoré ho predsa len pýtalo, aby značnú časť svojho vojska držal v blízkosti Janiny, v ktorej Ali baša so svojim vojskom pokojne síce, ale predsa akoby na stráži a na čakaní príhodnej doby ležošil.

Preto Kuršid baša ešte i ďalej neprestával vyjednávať s Ali bašom, pevne ufajúc, že keď podarí sa mu tohto odbojníka priviesť k pokore a poslušnosti, vojskom Ali bašovým rozmnoží čaty svoje.

Konečne podarilo sa mu nakloniť Ali bašu k uznaniu svrchovanosti sultánovej a poddaniu sa pod výminkou svobodného vystahovania sa. Turci ochotne prijali všetky podmienky Ali bašove, ktorými zaručená mu bola osobná svoboda a bezpečnosť, tak života ako i majetku; ale to ani najmenej nevadilo, že dňa 5. februára 1822 roku ako veľzradca odpravený a celý jeho majetok shabaný bol.

Teraz nastaly už priaznivé časy pre Kuršid bašu, a nepochyboval ani najmenej, že v dost krátkej dobe potlačí povstanie a celé Grécko prinúti uznať svrchovanosť tureckej vlády a k poslušnosti jich prinúti oproti padišahovi.

Vidiac čo deje sa, Marko Bočar predvídal, že sám na seba ponechaný nie je v stave zdolať tolkej presile, a čoby jeho junácki Sulioti i zostonásobnili hrdinstvo svoje. Umienil tedy vybrať sa do Korintu, kde úfal síst sa s vodcami gréckymi, aby s nimi dohovoril sa o ďalšom spoločnom, priaznivý výsledok slubujúcom pokračovaní.

Už jarné slnko roku 1822 ožarovalo do neba vypínajúce sa končiare mohutných vrchov; už doliny a úbočia kopnely; krovia počínalo zelené lístky vyhánaf, keď Marko Bočar v chýžke domu svojho so svojim bratom Krstom, manželkou a dcérou, ako i s Efremom, trávi posledný večer pred svojím odchodom.

„Ja Marko s tebou,“ hovorí Krsto, „kamkoľvek ty pohneš sa, ja ako tien sprevádzaf ta budem!“

„A ja blahový úfal, že ty, brat môj Krsto, ostaneš ku ochrane rodinky. Komu že už túto pod ochranu sveríš?“

„Tam máš najlepšieho obrancu a ochrancu,“ odvetuje Krsto, ukazujúc s úsmechom na Efrema. „Presvedčený som, že by on túto povinnosť nerád jínemu prepustil! a že ju tak konať bude, ako žiadon jíný. Ja, vidíš, nie som k tomu súci. Mój duch bol by ustavične na bojišti, kam ma všetko tiahne. A ten, kto tu ostane, musí mať všetky smysly vždycky pohromade, lebo jínáče nebude ani opatrný, ani obozretný!“

„Ale Efrem je ešte mladý, nezkúsený —“ hovorí Marko.

„Daj tomu pokoj, a ja ti stojím za to, že pre svoju rodinu nenajdeš spoľahlivejšieho ochrancu nad Efrema! — Či nie, Efrem?“

Efremova tvár zarumenila sa, akoby ju bol polial krvou. „Neznám, či budem súci k tomu, ale moju päsť i mój život vďačne obetujem v tejto službe!“

„No hľa! to som očakával od neho! Len to treba poznať ľudí!“ vraví Krsto. Marko mlčal na tieto poznámky bratove. A ponevác ostatní málo kedy bez priameho vyzvania miešaly sa do rozhovoru, tak nastúpila chvíľa mlčania, v ktorej, tak zdalo sa, každý zaujatý bol vlastnými myšlienkami; len bedlivému pozorovateľovi neušlo, že oči Vasilikine a Efremove často stretaly sa pohľadom. A že tie pohľady až veľmi výmluvné boly, to mi môžete verif!

„Dobre tedy,“ hovorí Marko, „Efrem zostane k ochrane rodiny. Ale bojím sa, že v tomto údolí nebude viac bezpečnou. Kuršid po zmožení Ali bašu, a keď tohto vojskom rozmnožil rady svoje, nebudaj celú svoju silu vynaloží, aby najsamprv pokoril a zlomil odpor Suliotov; zná, že títo nevyrovnaní junáci neprestajne križovať budú jeho plány a zámyery. A predsa odísť musím, trebars viem, že moje a tvoje rameno by tu, brat Krsto, veľmi potrebné bolo. Po odchode našom i Efrem s Vasilikou a matkou opustif musejú

na jistý čas túto dolinu, ktorá nám za mnoho rokov slúžila za jisté a bezpečné prístrešie.“

„A kam pôjdeme?“ ozve sa matka, „a náš milý, tichý domov len musíme a musíme opustiť?“ a slzy hraly v jej ako uhol čiernom oku.

„Súrna potreba je opustiť dom. Lebo čo ti z domu, keď utraťiť môžeš v ňom život. A myslíš, že diví muzulmani šetrne zaobchodia budú so ženou a dcérou Marka Bočara? — Kam pôjdete, to je iná otázka. Čím diaľ do Grécka, tým lepšie. Efrem zná všetky tajné prechody cez vrchy a lesy, a preto ufám a čakám, že vás bezpečne a jistotne doprevadí do niektorého gréckeho, už osvobođeného mesta. Mne by najmilším bolo Misolungi.“

„Dobre!“ vetí Efrem, „s Božou pomocou na dnes týdeň budeme v Misolungi!“

„Už na dnes týdeň?“ vykrikuje Markova manželka. „Musí to tak rýchle byť?“

„Čím skôr tým lepšie!“ prerече Marko, „a kto utekať musí, aby si zachránil život, zle robí, keď odkladá s útekom. Často jedna jediná premeškaná a zanedbaná hodina, ba minúta, môže mať tie najhoršie následky. A mne záleží na tom, aby som vás znal v jistote!“

„Len si daj dobrý pozor, Efrem,“ hovorí Krsto, „aby niektorý Osman nezatúžil po mladej holubici. Znáš, že sú to draví krahulci, a že beda tomu, čo padne do jích krvavých rúk, zvlášte je-li mladé a pekné.“

„To už len nechajte na mňa,“ odvetuje Efrem, „postarám sa, aby tým dravým krahulcom zašla chuť vystierať drapy na mojej ochrane sverené holubice!“

„Ďaka ti, Efrem!“ reče Marko, „slová tvoje upokojujú ma, lebo znám, že čo sľúbiš, to i splníš. A tak ohľadom ochrany drahej rodiny mojej som ukojený, a ak Boh dá, dost skoro shliadame sa v Misolungi.“

Na druhý deň, ešte ďaleko bolo pred svitom, vypravádzaní celou rodinou vydali sa na cestu bratia Marko a Krsto, aby šli, kam si umienili.

I tí, čo doma ostali, po odchode tamtých prichodili si, len akoby boli v tom dome návštevou. Ved znali, že i jich pobavenie už nebude dlhé, preto ihneď dali sa do práce,

aby porobili k odchodu svojmu potrebné prípravy tak, žeby i oni druhý deň ráno vydať sa mohli na ďalekú cestu. —

Sprevádzaný len svojím bratom Krstom, prišiel junák Marko Bočar do Korintu. Prostý, ako jeho duša, bol i jeho oblek: červená čiapka, modré nohavice i kepeň, po boku ostrá šabla, za pásom jednoduchá pistol. Nikde a v ničom skvostnosť, lebo túto z hĺbokosti duše ošklivil si. Nemal ošklivejšej veci, nežli keď videl muža, chcejúceho byť junákom, ktorý fintil sa ako nejaká márnomyšlná slečinka.

Ale vzdor prostoty a jednoduchosti, v ktorej zjavil sa v Korintu, prítomnosť jeho neostala dlho tajomstvom. A grécki náčelní mužovia poponáhľali sa poctiť Marka Bočara svojou návštevou.

Prvý, ktorý navštívil Orla Selejského, bol grécky vojvoda Teodor Kolokotroni.

Návšteva táto nie veľmi dobrý dojem urobila na nášho junáka. Započali rozhovor, ale ten len viaznul a viaznul, až konečne vojvoda Kolokotroni pomatol sa, pretrhnul rozhovor, a ani len neodoberúc sa, ako dobrý mrav vyžaduje, opustil Marka. A ktorá toho bola príčina? Teodor Kolokotroni, aby ničoho nezadal svojej vojvodskej (kniežatskej) hodnosti, zjavil sa v drahocenných indických šatoch a hodbábu plnom odeve, s perlami bohate vybíjanou šablou, a keď videl tú prostú jednoduchosť Markovho obleku, zarazil sa i ušiel.

Na druhý deň navštívil Marka opäť, ale teraz už v odeve gréckeho klefť (grécky hajdúch v dobrom smysle); hlavu prikryl obnošenou čiapkou, na tele mal kulkami prestriellanú košeľu; na boku visel mu starý palaš a na hrdle reliquie v malej škatulke.

Ako ho takto odeného uvidel Marko, letí mu v ústrety, a podajúc mu ruku skriekne: „Teraz si sa mi obliekol, ako pristane junákovi! Tak ťa mám rád, taká, kulkami posvätená haba sluší a svedčí hrdinom! A nie tie čačky, súce len marnomyšlným stvorám!“

Milá bola táto pochvala Teodorovi, ač práve v nej videl i ostrý výrok nad nadherou, ktorej veľkými ctiteľmi boli Gréci bez rozdielu, a medzi nimi i vojvoda Kolokotroni.

„Junáci, chrabrí junáci ste vy Gréci!“ chválil Marko Grékov, „a človeka zachvacuje nadšenie, vidiac skutky vašej chrabrosti!“

„No!“ odvetuje Teodor, „tvojmu junáctvu predsa len nevyrovnáme sa. A čoby bolo už dnes z nás, keby teba a tvojej hrdinskej páste nebolo? Už by sme zase boli zapriahnutí v jarme —“

„O tom niet reči!“ pretrhne ho Marko, lebo nič mu nebolo tak nepríjemným, ako keď počul zpomínať činy svoje. S tým bolo ho možno veľmi rozdráždiť. On chválil jiných, ale pre seba chvály nikdy nehľadal.

„Vy Gréci dokázali ste junáctvom svojim, že ste hodní svobody, a že ju i dostanete. Ja by som si od srdca prial, keby i môj národ bulharský vyrovnal sa junáctvu vášmu, ale — darmo je. To, dá Boh, príde časom!“ vzdychnul z hĺboka Marko.

„A keď my vydobyjeme a pojistíme si svobodu,“ hovorí Teodor, „dozajista prispejeme všemožne i k tomu, aby susedia naši Bulhari tiež domohli sa k svobode. Bude to našou národnou povinnosťou, podporovať ich tak, ako ty, Marko, si nám výdatnou pomocou. A už pre zásluhy tvoje to urobíť musíme!“

Úsmech prezradujúci nedôveru preletel tvárou Markovou.

„Dal by Boh! aby národy už raz naučili sa vzájomne si pomáhať. Ale trebars to nakladá učenie Kristovo, v skutočnosti ho niet. Brat môj, tí Gréci, ktorí žiť budú vtedy, keď sa bude jednať o oslobodenie Bulharov, nebudú tak smýšľať ako ty. Bojím sa, že práve Gréci spoja sa ešte s Turkami na utláčanie Slovanov. A keď i nie celý grécky národ, ale veľká väčšina stáť bude po strane musulmanov a proti kresťanom slovanským!“

„To je nemožno! nemožno!“ zvolal Teodor Kolokotroni. „To by bola do neba volajúca nevďačnosť, a tej sa grécky národ nedopustí!“

„Verím, keby bol sebe samému ponechaný. Ale myslíš si, vojvodo, že Gréci oslobodiac sa sami budú rozhodovať nad osudami svojimi a požívať svobodnú vôľu? Nemýl sa, toľkí budú sa namáhať o poistenie a zabezpečenie si rozhodného vlivu v tvojom národe, že tento trebars svobodný predsa ne-

bude svojim vlastným pánom! A v tých záujme ležať bude, aby národy nepomáhali si vzájomne! Ostatne nech všemohúci nebeský Otec zahanbí obavy moje!“

Kolokotroni neznal čo odvetiť. Zarazili ho reči Bočarove. Marko tiež umlknul. Ale táto mlčanlivosť nepanovať dlho. Lebo, keď i Marko málomluvný bol doma a medzi svojimi, s cudzými vždy mal nejaký predmet k rozhovoru. —

„Nuž ale nechajme do ďalekej budúcnosti siahajúce veci. Ja pevne verím, že i bez podpory gréckej, ba asnať i proti vôli tvojich súpteleníkov oslobodia sa Bulhari,“ započal ďalší rozhovor Bočar. „To všetko je v rukách Božích, ktorý riadi a spravuje tak osudy národov, ako i jednotlivcov. — Ale jiné je, čo ma bolastou naplňuje, a to tým väčšou, že je to dielo tých jistých Grékov, ktorých junáctvo navyknul som obdivovať.“

„A to by bolo?“ opytuje sa Teodor Kolokotroni.

„Teba a tvojich junákov týka sa to veľmi blízko. Zle to bolo a veľmi nepriaznivý domjem urobilo na mňa, a nie len na mňa, ale na každého, otupené srdce pre vznešené city ľudskosti nemajúceho muža, žeš' dovolil svojim vojakom tak ukrutne nakladať s Turkami. Či by ste neboli slavnějšíe a ľudskejšíe robili, keby ste toľko úbohých ľudí, ktorí i tak boli vo vašej moci, a tak neškodní, nechali boli pri živote? Museli ste ich pobíť a povraždiť? Lebo, odpusť, to už vraždenie bolo, a nie zápas v čestnom boji! Hej! vtedy by bol svet i uvidel, i uznal, že sú Gréci hodní svobody. Ale toto metá veľkú škvrnu na vašich junákov!“

„Nútení okolnosťami,“ vyhovárať Teodor, „nemohli sme prekaziť. Veru nie z krvežíznivosti, ani nie asnať z osobnej pomsty, ale len v návale nutnosti robili sme, čomu vyhnúť nebolo možno. A potom, my nemohli a nemali sme kde držať zajatých, lebo jích strázenie požadovalo by bolo značné sily vojska, ktoré sme jinde nutnejšie potrebovali. A pustíť jich na svobodu, to by nebolo ničím jinším, nežli rozmnožením radov nepriateľov našich tými, ktorých sme už raz premohli a zvládali. A dobre to zuám, že

ani junák Marko Bočar nešetří v ohnivom zápase nepriateľa, ale rúba všetko, čo príde pod ostrie jeho meča.“

„Bojujem s nepriateľom otvorene, na junáckom poli,“ odvetuje Marko, „a kde on mal takú výhodu zrúbať mňa, ako ja jeho. Tedy bol to rovný zápas. Ale nikdy ruka moja netkla sa takého, ktorý bezvládne padnú do rúk mojích.“ — Takto zakončil Marko Bočar ďalší rozhovor o nemilom predmete, ale slovami svojimi dokázal, že on nebol len hrdinským a junáckym bojovníkom, ale i pravým kresťanom, Slovanom, človekom v opravdivom smysle toho slova. A jeho držanie sa získalo mu dôveru všetkých šľachetných mužov.

Nie div, že i knieža Alexander Maurokordato, ktorý v tie časy stál na čele gréckych pohybov, vyznačoval všemožne Marka Bočara, a zo všetkých síl namáhal sa získať si jeho lásku a dôveru. Marko Bočar tak ho zachvátil svojim bystrým duchom a nepoškvrnenou čistotou srdca, že Maurokordato do smrti svojej hovoril o ňom s nadšením, neznajúcim hranice, s najväčšou úctou, aká je len možná.

Za čas pobytia Bočarovho v Korinte odbyvali sa válečné porady o ďalšom vedení borby za slobodu Grécka, a na radu Marka Bočara uzavreli jedhlasne ísť približujúcemu sa nepriateľovi v ústrety.

(Pokračovanie nasleduje.)

Sen Babylona.

Ticho, — že čuť jak rastie tráva,
Že čuť podzemných duchov ston: —
A zo sna divo sa ztrháva
Rozkošou spitý Babylon.

„Zrada, zrada! — prehnú otroci!
Pod základmi väže — zrada!
Váž praští — rata! sem k pomoci!
Na hlavu moju mi padá! —

Kto váž Boha môjho rúca mi?
Kto smie ľudu jazyky miest?
Kto brať mne moc nad národami?
Kto brániť mi v nebo sa vzniesť? —

Lapajte jich! — tri duše zo mňa
Prchly — — v hrudi tak prázdno mi,
Váže, oblohy tiaž ohromná
Prsá moje mi prelomí! —

Srovnali rumy mojej dumy. —
Nado mnou nový stojí dóm;
V ňom troch jazykov hymna šumi —
A ja, môj Bože! kde že som?! —“

Tak zo sna hriechov svých šamotí,
Tak zubami škripol on,
Tak v úzkostiach smrti sa poti
Rozkošou spitý Babylon. —

*

Čo vy na to, moji hadači? —
„Ej pane! to osudný sen:
Božstvu dielo pýchy s' nepáči,
To blízkej tvej smrti bol tieň!“ —

Preč, lhári! — V nebo stavať hore!
V prostriedku hviezd má stáť môj trón!
Nech svet pod päťou mi v pokore
Páli temiany svých poklón! —

Tak zlorečí, zúri bez seba,
Pýchou nadutý tyran ten.
No skôr jak váž tá došla neba
Skutkom stal sa osudný sen.

B. *)

Matkin polúbok.

(Preklad dla nemeckého „Der Kuss der Mutter“ von Georg v. Dylherrn.)

Polúbok matkin — ty slniečko rannie,
Z teba sa prúdi život, požehnanie;
Otváraš blaho, jak nebies dar tichý.
Rosa májová, svetové kalichy.

Polúbok matkin, sväté pozdravenie,
Keď ona dietko novonarodené
Z rúk božích berúc v blaženej hodine
Prvý raz k prsom materským privinie.

*) Teší nás, že môžeme Vás zase uvítať na tom poli, ktoré Ste dosiaľ tak slavno pestovali. „Margita“ vynde v budúcom čísle. Red.

S poľúbkom týmto modlitba sa budí,
Jaká len matke môže vzplanúť v hrudi,
Modlitba plná vrúcnosti i vďaky.
K otcu sa nesie, k otcu nad oblaky.

A keď to dieťko vyrve jej smrť dravá,
Z očí materských prúd sa slz vyroní,
Na chladné ústka vtiskne bozk pokonný,
S pokorou vzdychnúc: „Boh bere, Boh dáva.“

A keď do sveta vychodíš cudziny,
Kto ňa sprevádza, krom Boha, kto iný?
Kto ňa v rodinné späť uvádza brány?
Poľubok matkin, na cestu ti daný.

Keď ti zbočíť chce z cesty pravej noha,
Zpomni len, čo ti mať dala úbohá;
Zpomni poľubok i jej požehnanie,
Noha poslušne v cestu pravú stane.

A keďš' aj zblúdil — a duša sklúčená
Prichodiac domov pred prahom zastená,
Poľubok matkin, poľubok jediný
Tiaž tvoju sníme a zmyje ňa z viny.

A raz keď staneš na rodinnom prahu
A nezrieš víťat matičku ňa drahú —
Choď do emitera, kde dlejú jej tóne,
Tam ti tak bude, jako na jej lone.

Sotvy na jej hrob skloníš hlávku svoju,
Sotvy slzami pokropíš ho bóľu:
V duši sa tvojej pozdrav jej rozhostí,
Srdce pocíti bozk večnej ľúbosti.

Poľubok sladký, ty sničko rannie,
Z teba sa prýšti život, požehnanie;
Ti si anjel mój, čo ma pred zlým chráni —
Ty ma sprevod až za večnosti brány.

— — 0.

Zalúbenec.

Študentská humoreska.

Práve sa sotmievalo a pri obloku jednej malej chyžky v školskom mestečku R. stál Janko Vrana, gymnasiálny žiak, v ruke držiac z pošty prišlý piatimi pečatami opatrený list. Viete, že takýmto zásičkám vopred sa teší opravdu študentské srdce, len keby s tým neboly spojené prísne napomínania rodičovské, čo z čiastky horkosť kvapká do kalicha sladkej radosti. On pravda nemal sa čo obávať napomenutí „rodičovských,“ bo tí mu dávno pomreli a len pri obozretnom a svedomitom spravovaní jeho skromného dedičtva skrze pána učiteľa v D., jeho rodisku, mohol sa stať účastným takejto zriedkavej radosti. Pri čítaní naozaj otcovského listu žiaľ mu prišiel na srdce, pomysliac si, že všetci spolužiaci majú ešte otcov, len on sám nie, ale blížiace sa hromotné kroky vytrhly ho z rozmýšľania a z otvorených dvier valili sa veselí kompani do chyže.

„Servus Janko!“ volá Jaroslav Drobný, „nechceli sme zameškať tvoj veľiký sviatok oslávíť; dostal si mnohovážny prípis a aby si vo veľkej radosti neutonul, prišli sme ju s tebou sdelovať.“

„Pravda,“ hovorí Janko, „bez toho, aby sa bolo prisnilo, dostalo sa mi tohoto neprepelive očakávaného šťastia. Ale bratia! ne-

budem vás držať na slove.“ „Zuzka!“ volá otvorenými dvermi, „vezmite ten hodný krčah a zabehnite po pivo. Slušná vec takýchto vzácnych hostí uctiť!“

„A ty Daňo,“ berie slovo Jaroslav, „čo sa prechodíš ani dáky veľkomožny? či nevieš, že prechádzka v tejto chyži na súmraku je spojená s nebezpečím života? Len tri kroky na tvojích dlhých pedáloch a tak buchneš hlavou do steny, že sa tvoj veleučenený rozum hneď na zemi povalovať bude!“

„To by si mi doprial,“ odvrkne Daňo, „viem, žeby si na hodnú čiastku jeho nároky robil, aby si niečo rozumného do svojho sprostého rožka osadil.“

„Mýliš sa! slavnostne sa vzdávam v mene tu prítomných všetkých nárokov na tvoj rozum, a len v tom záujme našom ňa upozorňujem, aby sa nám otruby medzi oči nevysypaly.“

Danko sa strojil na paprikovú odpoveď, keď Zuzka s doneseným pivom utíšila všetky naruživosti a na jích miesto chuť k pozitívu vysokováženého nápoja vzbudila. V nedostatku pohárov koloval krčah a ponevác „krčah zatiaľ chodí do studne, kým sa nezabije,“ preto aj pivový krčah sdeloval osud všetkých krčahov.

Zapálená lampa, rozduchané fajky a pivom občerstvená myseľ obživujúcim spôsobom účinkovali na celú spoločnosť. Len jeden jím chybel do kola, na ktorom si každý vtip brúsil a to bol Ďurko Starý.

Náš Ďurko bol šuhaj strednej postavy, povedal by som počernej, keby nebol opálenej tváre a túto opálenosť jeho spolužiaci žartovne pripisovali náruživému fajčeniu pod výrazom, že sa „vyúdil.“ Bola rozkoš pozeráť na neho, keď niekedy po dlhšom pôste dožil sa tej premilej trafiky; v taký čas, držiac dym v ústach striasly sa mu pery, snáď aby i ten najchatrnejší čas zažil pôžitok toho blahonosného dymu. Oči čierne horely ohňom radosti a uspokojenia. Zapomenul na knihu, na svet a preložiac svoju dlhú trúbku sťa mýtnu brvno cez cestu hladel a fajčil bez toho, aby bol pritom niečo myslel.

„Prečo neprišiel s vami Ďurko,“ zpytuje sa Janko, „bolo by sa mu dostalo i piva i trafiky.“

„Jaj brat môj,“ vetí Jaroslav, „ten sa ti stane pomaly mníchom, sedí doma ani kvočka a zdá sa mi aj básni.“

„Básni?“ volali všetci s úžasom.

„Ponachodil som niektoré pohádzané papieriky; Janko! ty by si mal vedieť príčinu tejto utiahnutosti, máte mnoho tajností medzi sebou!“

„Poviem vám,“ prisvieďča Janko, „ale jazyk za zuby! Lanského roku, ako znáte, suplikoval na našich stranách, prišiel aj do D., osadnul v škole. Náš učiteľ má peknú dcéru Ludmilu, do ktorej sa už mnohí zalúbili. Nie div, že aj Ďurko touto cestou putoval; teraz ma ustavične morí, aby som mu zprávy o nej podával.“

„Máš nejakú zprávu?“ pýta sa Jaroslav.

„Nemám ver ja!“

„Dajme mu sami zprávu, nad ktorou sa mu oči zaiskrija. Práve si dostal list od pána učiteľa, my napíšeme od Ludmily a ty to Ďurkovi potajme oddáš.“

„Teraz nám nasleduje list skomponovať a odpísať. Najlepšie bude, keď ho Matej domáci chlapec odpíše, jeho písmo sa rovná ženskému. Obsah jeho môže byť:

„Ctný Pane!

Nemôžem zabudnúť na tie hodiny, ktoré ste minulého leta v našom kruhu strávili, ale darmo, už sa minuly. Aby aspoň nejakú rozpomienku na ne mala, oblažili by ste ma veľmi, keby ste mi svoju podobizeň, ktorú Vám ja svojou odvetím, zaslali, alebo aspoň tento lístok pamätníka vyplnili.

V D., 30. marca 186*.

Ludmila V.“

Sem Matej! pravopisné chyby narobiť ad libitum, bo znáte, že slovenský pravopis je pre ženské ešte zakázaným ovocím. Lístok pamätníkový priložiť, pekne zapečatiť a Jankova starosť bude tak ho oddať, aby tomu Ďurko uveril!

Dictum — factum, lístok vyhotovený vandroval do Jankovej truhly, aby na druhý deň pred alebo pod niektorou hodinou Ďurka do vytrženia doniesol.

Už udrela siedma hodina a Ďurko Starý ešte vždy nechce uznať potrebu povstania z postele. Načo by aj vstával? ranajky — čo býva vždy prvou myšlienkou prebudeného žiaka, ač sú mu veľkou zriedkavosťou — nemôže čakať, taký luxus si chudobný šuhaj dopriať nemôže, len tá jediná fajčka, ktorú aj Napoleon I. za odstraňovateľa hladu považoval, môže mu dopriať máličko úľavy. Ecce fajčka! či by takému kúzlu Ďurko odolal? Ešte raz pretre ospalé oči, údy vystre, až postel v boľasti sprasť a veľkým prstom na nohe vytrčeným zpod periny skúma povetrnosť izbebnú, ktorá k jeho uspokojeniu niesúce tak chladná, akou si ju predstavoval, podnikne vážnu výpravu z postele. Podarilo sa — len tie hodiny tak skoro ukazujú! Už je čas do školy, sem knihy pod pazuchu!

Pred hodinou nemal dost času Janko, aby mu lístok oddal, alebo myslel, že pod hodinou, kde prísne oko učára sprevádza každý pohyb žiakov napnutejším a ľahkovernejším najde Ďurka. Nemýlil sa, pri prvom svobodnejšom pohybe rýchlym chvatom zpytal sa Ďurko pri ňom sediaceho Janka.

„Čo píš vo večerjšom liste?“

„Nič zvláštneho pre mňa,“ povie Janko, „ale zvláštne pre teba,“ a vytiahne z vrečka uschovaný lístok, aby ho Ďurkovi doručil.

Ďurko uchopil podaný list, pod stolicou rozlomil krajiarovú pečat a nakolko len možné bolo kochal sa v milom obsahu. Mohla byť pre neho reč o kameni múdrosti, našiel on už ten kameň, držal ho medzi rukami a rozziareným okom pozrel tu na učbára, tu na spolužiakov, aby jim pohľadom privolal svoje: „Heureka!“

Ledva sa putá nevolnosti žiackej rozlomily, utekal Ďurko nepozorujúc posmešný úsmev Jaroslavov do tichého úkrytu svojej chyzky. Len raz sa podrobil jednomu nevyhnutnému výkonu totiž ísť do alumneuma a potom voľný snívať mohol o svojom šťastí a myslieť na odpovedi, ktorej zaslanie za najprísnejšiu povinnosť pokladal.

Ach umky, umky! pomáhajte opísať nadšenosť tváre Ďurkovej, blažený pohľad očí, k sladkému úsmevu našpúlené ústa! Nuž, keď umky nepomáhajú, pomôžem si sám, odložím celý opis ad acta, na krátko poviem: Ďurko sa prevalil na postel, vzal tužku do ruky, ktorá akoby samovoľne medzi zuby vandrovala, papier položil vedľa seba a počal básniť.

„Celé kráľovstvo za jednu hodinu!“ mal zvolat nejaký anglický kráľ, čo nebárs lichotí hrdým, svoju domovinu povyšujúcim Angličanom; z toho výkriku bezpečne sa mohli presvedčiť, že ver' celá jich domovina nenie hodná ani len dvanástu čiastku hodinového „Zifferblattu.“ Podobnou klassickou výpoveďou bol by obohatil aj Ďurko potomstvo asi v ten smysel: „Zajtrajší obed za dobrú myšlienku!“ keby mu krdel myšlienok nebol stál k službám. Jedna myšlienka plodila druhú a z toho množstva myšlienok, nebolo ani jednej, ktorá by sa smestila do rámea už hotových rýmov. Prvá bola „hrdička,“ čo si svoj pár „hľadá,“ k tomu by pristal rým „bladá,“ ale Ludmilka má červené líčka: maličké „salto mortale“ všetko ho na „kvietok,“ najpríhodnejším bude „svietok“ t. j. malý svet, hádam mikrokosmos, len že mnohí, ktorí prehriňať budú Ludmilkin pamätník z nevedomosti čítali by „svietok,“ a rozumeli sviečku mužského pohlavia. Čo si počat hriechy človeče? stisne zubami nevolnú tužku a z nej ako z úst umky prúdily sa nasledujúce verše:

„Ako ten brečtan zelený
Podporu svoju hľadá,
Tak nachodí v šuhajovi
Každá dievčina mladá.
Ja som tá tvoja podpora,
Ty si brečtan zelený.
Nelakaj sa ani mora
Zlé v dobré sa premeni.“

Zadychčali ste sa čtení čitateľa? ako by aj nie po prečítaní tak básnických vylevov na jeden dúšok. Oddýchime si a pozrime tomu vzletu lepšie do tváre: básnik si v duchu predstavuje, ako snahobiele rúčky Ludmilke vinú sa vókol jeho učadeného hrdla, na myslí majú už ten stav, kde prísahou manželskou spojení budú. Nazýva sa „podpora,“ nie to neskromnosť, radšej sebäpovedomie. Veta: „nelakaj sa ani mora“ zdá sa vám byť nesmyslom? chyba tlaču! nepoznáte smelé skoky romantickej duše. Ďurko videl sa na sobášnej ceste možno na adriatickom mori; príde búrka, Ludmila v strachu vrhne sa do jeho náručia a on v zápale lúbsti a v povedomí svojej sily privoláva jej vami inkriminovanú vetu atď. do nekonečna.

Dost bolo oddychu, pokračujme!

Najťažšia práca vybavená, len pár menšín a lístok pamätníka krasopisne okrášlený bol známym nápisom. Sprievodný list vynucoval už menšiu dávku krvavého potu; zdvorilý zalúbenec posítil svojho titulu: „Čtený pane!“ preložil do superlativu:

„Velactená slečno!

Ako hrom, keď z jasného neba udre a zapáli štíhlú väžu, tak list Váš drahocenný zapálil dutnajúcu iskeru srdca môjho. Podobizeň svoju Vám v nastávajúcich prázdninách osobne k nohám složím, úplne veriac slubu tomu, že ma aj Vy Vašou oblažíte. Do tých čias musím sa uspokojiť s obrazom Vaším, ktorý je hlboko v srdci mojom osadený. Žite blažene a nezapomínajte na

úprimne Vám oddaného

V R., 5. apr. 186*.

Juraja R. Starý v. r.“

Cestou, ktorou dobehol Iubolistok, musela letieť aj odpoveď. Zadychčaný príbehne Ďurko k Jankovi: „Či si ešte neodoslal odpoveď?“

„Nie, ale práve vyhotovená čaká na pečat, lenže bez tvojej odpovede bojím sa moju

poslať. Ďurko! povedz mi pravdu — čo ti písala Ludmilka?“

„Vieš brat môj,“ povie v rozpakoch Ďurko, „upomínala ma na sľub, ktorý som jej minulých prázdnin bol dal, že jej pesničku: „Hojže Bože“ odpíšem a pošlem.“

„Takého medveďa mi len nezavesíš na nos. Má ona tú pieseň vo „Venci.“ Hádám to má byť pesnička tvojho vlastného srdca, zodpovedná tým horúcim pohľadom, ktorými si minulých prázdnin po nej švihal?“

„Nech ti bude ako chceš,“ len pripoj aj tento lístok ku tvojej zásilke a odnes na poštu. Jednoducho ho nepošleme, vďačne obeťujem tých 18 kr.“

Sobrali sa na poštu, Ďurko chcel byť očitým svedkom. Janko mal už hotový jedon dávno vypršaný recepiss, adresa bola tá, ktorú on potreboval a spôsobilá ruka datum poštovej známky pretvorila na deň 6. apríla. Vnišiel na poštu, za 18 kr. nakúpil cigary mieniac aj Ďurka pohostiť a pri navrátení doručil Ďurkovi recepiss z oddaného, vraj, listu. Ďurko uschoval záruku svojho i prítomného i budúceho šťastia a s blaženým úsmevom zapaloval podanú mu cigarku v povedomí vykonaného veľkého diela, Janko s úsmevom zapaloval svoju v povedomí lacného fajčenia.

Večer následkom hesla Jankom vydaného sišla sa slávna kompania, nasledovalo pri všeobecnom smiechu „scrutinium“ a po prečítaní lúbostných výlevov slávnostný sľub: aspoň do roka tajomstvo udržať.

VIVANT VAC. . . skvelo sa na stenách a plotoch R-ských, zasvätenec vycítal z toho, že o týždeň bude skúška gymnásialnej mládeže. Mnohému trepalo srdce od radosti nad príst majúcimi rodičmi, mnohému triaslo sa od žalosti nad nádejným výstupom medzi rozhnevaným otcom a nezdným synom. Všeobecné kombinácie ohľadom nastávajúceho utriedenia. Páni učbári nebárs obstáli pred súdom sebe podriadených žiakov, lebo veľká čiastka napred počítavala, že nespravodlnosť učbárov nedopustí jim dať dobré svedoctvo. Upratovanie starých kabátov, čižiem, sotva poznajú mamičky tú garderobu, ktorú svojim

milým synáčkom na počiatku školského roku boly oddaly. Starší žiaci s privolením rodičovským strojili sa na suplikáciu, žiaci, aby niečo zkúsili, rodičia, aby si niečo polahčili, lež často sa stalo, že vychodený pán syn na konci svojej cesty nazrel aj domov tým úmyslom, aby mu zodrané čižmy napravili, prázdne vrecko naplnili a medzeru po čas suplikácie do alumnickej kassy vydiarkanú zaplátali. Ďurko Starý bol tiež medzi kandidáty, nemyslíte, že pre márný zisk, ach nie! krásna mu hviezda svietila v podobe dvoch očiek Ludmilkiných a tá ho magnetickou silou fahala na cestu.

Prešla zkúška — otcovia s prázdnyimi vreckami, mnohí synovia s prázdnyimi žalúdkami, snád aj hlavami putovali do svojho domova. Ďurko s paličkou v ruke, fajkou v ústach a kapsou pri boku nastúpil svoju cestu. Ružová farva všetkých ruží nestačila by k opisaniu jeho nádejí ružových a poneváč ja černidlom píšem, nežiadajte to odo mňa. Už týždeň sa Ďurko potuloval vo vymeranom sebe okrese a ešte mu D. nebolo najbližšou stanicou — až konečne: len na ten vrstok — myslel si — a shliadnem väžu. Čo tam po nohách, ktoré už nevládzu, čo po plúcach, ktoré zrýchla vydychujú, čo po potu, ktorý rynie z čela? ešte pár krokov a — hop! tam sa svieti plachom pokrytá väža a slnce na zlatom kríži iskry mece! pod väžou poznať komín stavänia školského, Ďurko ho vidí, ale Ludmilka netuší blízkosť svojho milého. —

Podobizeň z kapsy musí na dennie svetlo, aby sa Ďurko ešte raz vidieť mohol v najvernejšom zobrazení. Ten tučný noštek, ktorý on za vzor nosovej krásy držal, tie malé oči, v ktorých on duchaplnosť čítal, tie mohutné pery — všetko je tam. A keď zkúška vypadla ako obyčajne k úplnej spokojnosti, zatvoril podobizeň do kapsy, pričesal vlasy a poď dolu vrskom. —

Klop! klop! klop! na dvere učiteľského bydla; zo siene sa ohlásilo: volno! Všetky úsmevy na tvári, ľavou rukou prihladené vlasy, pravou otvorená kľučka a Ďurko s jedným: „Sluha ponížený!“ vstúpil dnu. Tam sedel pán učiteľ, cez okuliare do najnovších novín

pozerajúc a Ludmilka pri bočnom stolíku ručnou prácou zamestnaná.

„Tu nám ide dobrý priateľ!“ vítal ho pán učiteľ; „kde ste sa vzali na našich stranách?“

„Idem po povinnosti, ale sladkej; nebolo mi možno lanské pobudnutie u vás zabudnúť, chcem ho obnoviť,“ vracal Ďurko kompliment, bokom pozmurkajúc na Ludmilu, či sa prizná ku svojim slovám? Ludmila sa necítila dotknutou.

„Keď nás v tak dobrej pamäti máte, nechcem, aby ste pri druhom príchode zle privítaní boli; prejdem k mojej žienke, nech sa pričíní k dobrému obedu,“ povedal a odišiel pán učiteľ.

Teraz alebo nikdy! myslel si Ďurko, jedným skokom bol pri kapse, jedným chmatom držal podobizeň v rukách a s graciosnou, aká len od neho vystala, poklonou približoval sa k Ludmile. Keď ale výrečným jeho pohľadom nerozumela, že mu totiž hneď má vókol hrdla padnúť, podal jej svoj podarúnek: „Prijmite, slečinko, tú slúbenú vám podobizeň!“

„Ďakujem vám, — ale prečo ju voláte slúbenou?“

„Preto, že som vám ju slúbil.“

„Vy ste mne podobizeň slúbili? možno, že som od takto roku aj zabudla; vy dokazujete lepšiu pamäť.“

„Mylíť sa ráčite, slečinko,“ chtiac koniec urobiť komedií riekol Ďurko, „nie to slub ústny, ale písomný, ktorý som vám listovne dal.“

„To je pekná vec, že sa o tom len práve teraz dozvedám; dávno je od toho času?“

„Hneď po prijatí vášho listu pousiloval som sa s odpoveďou.“

„Môjho listu?“

„Tvojho, Ludmilka moja; nepretvaruj sa a nedrž ma toľký čas na škripci,“ a chtiac skoro z toho škripeca odpadnúť, vystrel svoje rameno, aby ho kol drieku Ludmilkinho otočil. Ludmilka vyšmikla sa tomu neočakávanému objatiu a hodiac roztúženému Ďurkovi podobizeň medzi oči, namerila kroky svoje ku dverom; Ďurko prosil o vyslyšanie a vysvetlenie svojho neslušného chovania, ale Ludmilka neposlúchala, odišla von.

Beda tvojej hlave, nešťastný Ďurko! miesto dobrého obedu dostane sa ti zaslúženého výprasku: Ludmilka iste vyrozpráva všetko otcovi a čo potom nasledovať má, dá ti odpoveď tvoja rozčulená fantasia! Rozpovie? nemožno! jej vlastnoručný list na srdci nosí — on zretedlne dokazuje, že Ludmila je neverná falošnica, ako celé pokolenie ženské. Úbohé pokolenie, ztratilo si najoddanejšieho titela!

Ludmilka neriekla otcovi ničoho, nie síce z príčiny Ďurkom namyslenej, ale z hanblivosti. Cez obed prešvihnul Ďurko s tou najväčšou zdržanlivosťou, úplne vypadnúť z vrodenej mu úlohy lačného štu lenta a prehodiac kapsu cez plece, ubieral sa ďalej zo ztrateného rája, zaväzujúc sa v srdci neveriť viac sľubu ženskému a čoby ten bol „čierny na bielom.“

Samo Samovič.

Ilona Žltovlas.*)

Bol som chlapčatom štyroch či päť rokov. Vek to: kde každý kút sa hemží tajom; kde chráňboh ztrvať blízko u oblôkov, kým z nádvorja noc mračným obličajom jich halievala. Veď v tej čiernej tvári (jak v zvonici za dvermi temné máry, jichž toľké smútky v zúžol zmaľovaly) ja videl vskutku strašný pohroz zhuby: hej, hej — uverte — vycerené zuby zrel ja tam neraz. — Źhavé oči škúľil, keď najprv v bielku sa pokotúľaly . . .

Múa cheely chvatnúť, lenže — nepodary! Hoj! ja keď zbadal okálov tých žiary sfa keď vo vihni v uhlie fúkne z mechu, a zrel, zubiská jak oheň kresaly: to vám len bolo o zlomkrk do spechu takej k materi tesno sa utúľil! že, pokiaľ v okne raz mihly obry: ja už fujazdil — a dotrielil prvý ku cieľu šťastne: hen od štítu k peci; i zdrazil záster materinu bielu, čo prút sa chvejúc, pomínutý dechu! . . .

*) P. pôvodca sdeluje nám, že je toto úvod k väčšej prostonárodnej povesti pod menom „Ilona Žltovlas.“

Nu žart to nenie! nie tak ľahkej veci
je čary zlomiť, jak odohnať včelu!
To nie polblázna ani psieho brechu!
Kto chceš, tak čakaj; ja nie! — nech nezhrším —
ja zhoviem, počkám . . . na príklad ak vtedy,
hej iba vtedy, kým sa leják zeedí,
lež prosím pekne — i to pod ústreším . . .
Hja! deti, deti! — a z totých povestí
čo sa to v mladú hlavu nepomiesti. —
— Mať dobrá pokraj pece siaži nite;
tam, jak ma prejal strach, i nechal hbite.
Bo sme na priadkach. Funia kol vretená.
(Aj nami buď tá práca večne ctená!
ak nie: tak odkiaľ potom plátina kusy,
keď dôjde vydaj a veno byť musí?
odkiaľ na čepiec, letnicu a stuhly?
do maľovanej čože dáme truhly?
Teda len prád . . . ta prád . . . vždy . . . každá
žena!)

Bo sme na priadkach: — brnia kol vretená,
jak do kosýlok by vtač polapená . . .
Tu keď sa dialo, že jak z flinty gulka
uľtkla tetke, či strynej kotúlka
(len mať — tá drahá, v láske nepremenná,
nekáže nikdy . . . i v tom lásku badať . . .):
tu hneď len na mňa: „iď-ď, chlapče, hľadať . . .“
I tak hľa neraz — tu však s dušou smelou —
ja ložiť musel starou pod postelou,
boj kde podstúpif vše mi prišlo nový
(jak Herkulovi či Lomidrevovi);
bo kus ten zlata nie tak snadno vydre
z pazúrov človek hydre a či vidre . . .
Nuž boj! boj na smrť! silou ramien celou! . . .
A zvíťazil som! drapy kým hotoví,
ja už vydriapal oči — koeúrovi;
tak mu! . . . čo nešiel inam na myše-lov!? —
Raz znovek — jak tak šukám pod sopúchom
(kde i sklad zbroje: porýská s obuchom):
kus ti z opálky jak had do mňa zsypl.
No počkaj! — šepnem —, právo v duši zkpí: —
hegnem rukávky — snáď ešte z kabane
ta poza lakte, i poplujem dlane:
a v tom . . . bez všetkých ultimátov války,
už držím vraha za hrvo! — už čupí! . . .
nech aj nezgágä, mrchavěj od strynej
— brezovce práve v kúte blízko pri nej —
chytrý by obrat vojny: cupy-lupy . . .
Tak ja kotútku dostal zpod opálky
(leuže ach zajtrá jak sa mi povedie?
bo hus viac nikdá húsat nevyvedie!)
— Len pradáť ďalej; šumí vrt vretena,
jak z dialky vody šustot by zavieval,
čo z žlabu mlynské na koleso padá;
ten šum do spánku neraz ma uspieval,
hľa . . . hľa . . . i teraz — hneď ma
ovláda;

nuž dovoľ, mati, mäkké na kolená! . . .
Doplniť chcela i to tretie — ale
ja zavádzal jej, tu pomyslela si:

noženo, i tak už desiatu hlási,
môj synak usne — a ja pradiem ďalej.
Lež po prestávke malej, veľmi malej,
keď som len ešte prížmuroval víčka,
a tesno kukal v blkoty ohnička:
kto príjde — — ktoby? Náš ponocný starý,
a „pánboh vám daj dobrý večer!“ rečie,
a oprel strážnu kopju u almary,
pred ktorou kopjou veruže utečie
duch zloby každý ta v pekelné škáry . . .
„Daj panebože i vám!“ odpovedia;
„nono si sadte — ta pod pec, sa zhrejte,
bo mrazno; veď však bude mráz?“ — „Ačida!“
a pousmial sa — „len sa tak snáh kydá;
tu v teplom kúte ani len neviete,
hm! besná mater — ani prezrief nedá,
taká od stráne metie chumelica! . . .“
„Óvy! a čo tam nového v dedine?
veď len nesľiedi nikto pod oblaky . . .“
tak jedna. „Toto! iba ak vlčica.
Čiby ho ňas hnal teraz!?! duch dobrý nie!“
odseknul. „Ale — nadpriada súseda —
pred chvílkou von som bola, div divoký!
čo u Jurikov ten pes tak ujedá!?! . . .“
„Nuž keď má ďaku, ktože mu zabráni?
Boh z dialky, z blízka váš Ondráš vás chráni!
Oj baby, baby! či budete chlapi!?!“
tak odvrknul hľa. „Nuž a —“ dobrá známa
sa ozve — „myslím, viem že ste nakukli,
ten môj starigáň zas len búja v krčme?
veru nás veru výstavok neminie!
že sa nekára! ach musím poň sama,
môj bože! . . .“ A šla. „Ktos' sa najel, zapi!
Oj baby, baby! či budete chlapi!?!“
Ej, pochybujem, jak že chlieb by z kukly —
A keby mužia nesadali y krčme,
ženské praktiky ani by nesukukly,
a čiby bol trest väčší na dedine? . . .“
Nakáral starec. Tu mať moja: — „nieže!
kto? ženy zbránia: do šechtára z dieže;
len ženy krýdlom anjelským stodoly,
keď mužia tam v tom nebudajnom mlyne —
hej, zahrabáva žena i na poli . . .“
„Tak tak —“ pokývnul — veruže nevrčme! . . .“
— Či tak znel shovor: vec pamätať ťažká;
že tak: smiem súdiť dla smutného dneška. —
V tom tam od štítu mladé dievča, ktoré
ta medzi dievky pridať ešte nemož;
ni nelihalo samé by v komore,
nu papľuh ešte! to sa ozve: „mlčme!
už mlčme trochu. Včera Hrdoš, Čremoš —
a dnes o čom že, strýčko, o čom, o čom . . .“
Och, o čomkoľvek! práve sme pod Chočom! . . .
Jak sám vy chcete! Už sme mlčky, mlky,
hej, rozprávku! . . .“ A pod stól pošly klky.
Tu už i chlapec popretieral očká,
a hupnul z lona matky . . . „Rozprávočka!
či viete ešte rozprávočku ďaku?
Hej! hej! vy viete — stľapol vedno dlánky —

nž nechcem na jar bič a v zime sánky,
len rozprávajte, zlatý strýčku, sváku!
len rozprávajte — ale novú, novú! . . .“
Dudral. Konečne prišiel predsa k slovu.
„No nech vám bude, bo by ste nespali
— pri tom i veľké deti počúvaly —
kým s jedenástou pôjdem . . . jasná strela!
aleže ani jedno sa neohlás! . . .“
Rozprával. Ticho, jak v svätyni svätej.
Rozprával dlho, pekne, krásne; a tej
povesti meno: „Ilona Žltovlas.“

Čiže mi ozaj v pamäti utkvela?
Veď bol som chlapča štyroch či päť rokov.
(A dnes už mužom! kolký čas už v nohy! . . .
a s časom tiež preč z poslucháčov mnohí!
I starý hlásny slojou pod hlbokou,

tiež išiel hlásiť — tú, čo nasleduje,
lenže z žijúcich nik ho viac nečuje;
ba i to dievča, keď odrástlo vyššej:
ta do komôrky však o šesť stóp nižšej . . .
Hej, mnohí pošli z týchtam! Lež — buď chvála
nebesám dobrým — ešte žije ona,
z jejz hupol ja dol, povest' slúchať, lona!
Len skvej sa ďalej, ty jej žitia hviezda
na nebi dobrom! Nech púť ešte koná
k nej dlho — dnes už muž . . . z vlastného hniezda!)
A povest' uspí ľahko detskú myseľ;
muž kto zná, či sen v sladké svoje lono
ma neuronil priam, jak som len visel
na prútku báje zlatom . . .? — Hej, Ilono!
tak predstav sa mi, Ilono Žltovlas! . . .
— A blyso v pamäť . . . čujte — slabý ohlas!

Hviezdoslav.

Reservista.

Obrázok z poslednej bosenskej vojny.

Napísal *Ant. E. Timko.*

I.

Počalo brieždiť na príjemný jasný deň.

Príroda prebúdza sa k novému životu;
všetky živé tvory, zver i rastlina, precitujúc
zo sladkého spánku dávaly patrnú známku
života a všetko počalo chváliť Hospodina,
nemo i spevom, nežným šumom a lúbeznou
vydychujúcou vôňou, honosiac sa krásou,
ktorou obdaril jich ten neprevýšený majster-
umelec, tvorca všehomíra.

Svitaj dníčku, svitaj, slniečko jasné nám
zavítaj!

„Štyry bily — tri bily! Dievča, ešte spíš?“
štebotala nežná lastovička, milý to náš ope-
renec, sediaca na streche domku, obklopeného
chalupami, v malej horskej dedinke nášho
pôvabného Považia.

„Štílíp . . . žau, žau!“ ohlásil sa tiež
i štvračivý vrabec, vyleznúc zo svojho hnie-
zdočka vo štíte domku a s niekoľkými skoky
octnul sa pri susedke svojej lastovičke.

„Dobré ráno, kmotrička! Na zdravie vám
odpočinok!“

„Aj, aj! a vy ste už tiež vstali, kmotre?“

„Či som sedmispáč? Jako ste buvikali?
Či sa vám dobre snívalo?“ štebotal vrabček,
obskakujúc okolo lastovičky, ktorej, pod

jedným krovom prebývajú, bol dôverným
priateľom!“

„Nemalo sa mi veru, kmotre, ani kedy
snívať,“ odpovedala lastovička, „však vy dobre
viete, že človek zunovaný dlhou prácou chutne
a tuho spáva. Popreletujem vám ja to od
svitu do mraku mnoho sveta, a ono to po
tolkom unovaní ani nieto času ku snom!“

„Pravdu máte! Nalietate sa vy cez deň
stotisíckrát viac, nežli jeden z nás; ale preto
i viacej viete a zkusíte, nežli my domári
vrabci, ktorým sa od stavania ani na päť
piadí ďalej pohnúť nechce!“

„Dávate si, kmotre, plané vysvedčenie!“

„I — nechajme to tak; radšej mi po-
vedzte, čo nového ste videly, zkusily a po-
čuly v širom svete?“

„Kmotre, vy ste zvedavý chasník. Či vy
viete, jako sa takým hovorí, ktorí cheú všetko
zvedeť?“

„Mudrci!“

„Klebetári!“ zahaňbila ho lastovička.

„Nuž a čože jiného máme robiť od dlhého
času, keď nie trochu pobesedovať, poklebetiť?“

„Pekné cnosti! Inej roboty nemáte?“

„Vidíte, že ešte klasy na poli nedozrely,
žatva je veru ešte ďaleko za horami; no a

tie chrobáčky deň po deň a ustavične lapať, to sa nám, na moju milú, konečne i zhnusí!“

„Vy darmožrúti, čakáte kedy vás gazdiná nachová zrnom, kedy vám Helenka nasype za vahan ovsu, keď na dvore hydinu chováva. Na to ste vy vrabci chytrí — zrna kradnúť kurám!“

„Závidíte nám to zrníčko pšenice, ovsu?“

„Prečo bych vám ho závidela? Majte si ho! I práve dnes budete sa ho môcť napapkať do sytosti.“

„Prečo práve dnes? Čože má byť, asnaď nejaký sviatok?“

„A vy, kmotre, o tom neviete nič? Ej či ste mi vy zaň! Nuž či neznáte, že dnes bude u nás svadba?“

„Svadba? Veselie? trili, trala... drom!“
drobčiac po streche jasal vrabec.

„Našej peknej, milej Helenke!“

„Ihu, hop!“

„Rozumiete, naša Helenka bude sa dnes vydávať!“

„Hupy, cup! to je radostná novina!“

„Ani neznáte za koho!“

„Za šuhaja, čo ju líbi! Radujme sa, chlapi, čvirikajú vrabci!“

„Vy šaliete, kmotre, ale za ktorého?“

„Čiri, čári! Nestarám sa mnoho, len keď bude svadba!“

„Dobrého muža dostane: Štefana Tisinu, polesného!“

„Živilí, živilí!“ štebotal vrabec od radosti.

A ešte dlhšie boli by sa vrabec s lastovičkou na streche domu dotazovali a hašterili, keby v tom okamžení nebola sa vo dvore ukázala nežná postava spomínanej devy: Heleny.

Bola úplná pravda, že Helena podobala sa púpäťu rozkvitajúcej ruže. Kto ju poznal, ten ju musel pochváliť. Len jeden pohľad na jej súmerne vyvinutý obličaj dostačoval, a každý vyčítal z neho dobrotu jej duše.

Helenka chovala uprostred dvora domácu drúbež. To jej, ako mladej gazdinke, veľmi svedčilo.

„Dnes poslednýkrát chovám vás.“ riekla sama sebe v rozpomienke na to, že dnes, zajtrá opustiť má svoj rodný dom a presídliť sa hlboko do hôr, ku svojmu mladoženichovi.

Plnými hrstami hádzala zrna krákoriciám kuríčkam, štebotajúcim bielym húska, hrkútajúcim holúbkom a dopriala ho i dotieravým vrabcom.

Vrabec zo strechy domu zletel na dvor, pridružiac sa ku súdruhom svojím a lastovička pozdvihnúc sa na krídla svoje — točila široké kruhy v povetrí.

Veselo odbavovala sa Tisinova svadba s Helenkou.

II.

„Bože môj!“ zalomiac rukama nad hlavou zvolala Helena, mladá to už žienka statného komorského polesného v horách čiernovážskych, Štefana Tisinu, pustiť z rúk svojích vyšívanie na zem, „toto je hrozná novina, toto je rana... ach! Štefanko môj, Štefanko, srdce moje!“ vzdychla bôlne, medzitým čo z modrých očí vyrinul sa prameň slz, a zakryjúc tvár svoju lemovanou predponou, zrútila sa na šiju stareny, svokruše svojej.

„Čože sa stalo, Helenka, milá nevesta moja?“ preriekla starena temným, utajeným hlasom, trasúc sa na celom tele. „Čože sa ti stalo tak z nenazdania?“

„Zle, zle, mamičko drahá!“ vzdychala jej nevesta; „ach! ja nešťastná — ja opustená stvora!“

„I pre Boha, prečo nariekaš a kvlíš?“

„Pozrite, matko! to písmo tamto, — ach, to nešťastné „červené písmo!“ horekujúc hlásila pretrhované plačom, ukazujúc na červený, na stole ležiaci kus papieru, ktorý pred malou dobou zvláštny posel z lesného úradu polesnému priniesol.

Mladá ženuška, pohliadnuc do písma toho, ihneď dozvedela sa z obsahu jeho o tej hroznej pre ňu vesti a skutočnosti, že jej muž, tak vrele milovaný Štefan, súc povinnovancom vojenským, jako rezervista povolaný je dostaviť sa ku vojsku a práporu svojmu. A toto bola tá ohromujúca vesť, pre ktorú Helena, len niekoľké mesiace s mužom svojím žijúca, do tak hlasitého plaču a nariekania sa pustila. A mala k tomu i príčinu. Ktorá žena by nenariekala za mužom do vojny tiahnućim? Takto z nenazdania má byť rozlúčenou s tým, ktorého tak horúce ľúbila.

Má sa lúčiť s ním po tak krátkej dobe pozívania lásky, lúčiť po zažívaní blahých nekalených chvíľ — a lúčiť sa, snad na večnosť!

Starena Marta, matka polesného, ostala chýrom týmto tiež omráčená. Starobou sklúčená, počala sa točiť, že skoro na zem padla, až ju smyslov zbavenú Helena do leňošky posadila.

„Štefana volajú do vojny!“ zmocnil sa opäť mladej ženy usedavý, hlbokými vzdychami pretrhovaný plač, toto jediné poľahčenie žiaľom a nadmiernym bôlom zaujatých srdc. Plakala v tichosti, zahrúžená v myšlienkach do svojej krutej budúcnosti, jej obrazotvornosti predstavovali sa najdesnejšie obrazy samoty a opustenosti. Úbohá mladá žena! Tak náhle premenil sa jej tichý, blažený raj v trapnú, trpkú skutočnosť.

„Syn môj!“ vzdychla v bezcitnosti dlejúca matka, a zažmurila opäť oči.

Posledné zlatobarevné líčce na strechu myslivne pod Horou zasielajúce slniečko chýlilo sa k západu. Ukrývalo sa za husté oblaky, jakoby sa tiež hnevalo na zem a na tento nepravý svet. Štefan Tisina, polesný, celý deň za svojím obvyklým zaneprázdnením po lesoch chodiaci, veselej a čulej mysle, spravidzaný svojimi loveckými psami, uberal sa rýchle z lesa ku svojmu obydlju, aby čím skôr bol v kruhu svojich najmilších stvôr, milej ženušky a drahej matky. Nôtil si jednu z veselých loveckých piesní, hvízdal na svojich obľúbených psíkov, husté kotúče dymu z drevienky svojej púšťajúc do vzduchu. Veď nič nekalilo jeho dobrú vôľu — a v duchu tešil sa na milé privítanie od svojej ženušky a jej sladké poľubenie.

Vytiahnuv z loveckej svojej torby dnešniu svoju korisť, výbornú, k pečenke slúžiacu kuroptu, ráznym krokom vstúpil do tichej chyžky svojho obydlja. Lež tichosť panovala tam jako na hrobitove. Matka sedela v leňoške smyslov zbavená, s na kríž preloženými rukami. ani Helena, jeho milá žienka, nevíta ho obvyklým spôsobom. Uplakaná, smutná, rozžialená, s opretým čelom o stôl, sedí tu nepohnute.

„Dobrý večer!“ hlásil Štefan s úsmevom na rtoch.

„Helenko, driemaš?“ pýta sa myslivec, ale nedostáva odpovedí.

Helena príchodom mužovým z trdnomyseľnosti vyburcovaná vzdychla hlasite.

Bystrým zrakom svojim zkúmal polesný príčiny neobycajného stavu svojej ženy a zahliadnuv „červený list“ na stole. V okamžení dozvedel sa, čo listina tá v sebe obsahovala.

Mobilizačný rozkaz — pozvanie k vojsku, ku pluku, ktorý má ísť do Bosny. To bolo veľké prekvapenie pre usadlého, domácnosť svoju usporiadavšieho, starú, nevládnú mat chovajúceho, mladú ženu pojavšieho muža. Jemu podobný osud trafil na stá jednotlivcov.

So srdce rozrývajúčim plačom pozdvihla a vrhla sa Helena mužovi svojmu na prse. Otočila ruku svoju okolo hrdla jeho a hlavu svoju utúlila na vernú hrud' jeho.

„Duša moja!“ riekol Štefan, „už ja viem, čo ta zkormútilo, ale zmuž sa — a neplač! To je môj osud, pred ktorým som sa vždy obával. Nešťastie však nenie to žiadne! A polúbil ju na hladké čelo. Potom lahútko vysvobodiac sa z náručia ženinho, prikočil k matke.

„Spíte?“ hlásil jemno, jakoby ju zo spánku vytrhnúť nechcel.

Matka nedávala známku života.

Štefan dotknul sa jemne jej ramena.

Stará Marta otvorila oči.

„Hej! vďaka Bohu! že si mi tu, synku!“ hlásila starena; „práve videla som ta ďaleko, ach! ďaleko od nás! Ďaka Bohu, že to bol len sen a nie skutočnosť. Jaj Bože! zima mi je, ukrutná zima! Polož, synku lúby, polož ruku na moje čelo — však je studené?“ Tak a inak balušila matka, zachvátená zimničnou triaškou následkom neočakávanej vesti o synovom povolaní ku vojsku.

Kto pozná materinské srdce, tak tuho spojené s bytosťou dieťaťa svojého, ten pranic nebude sa čudovať na oných výjavoch útlosti materinskej, ktoré každoročne predstavujú sa nám vo verejnom živote pri „odberaní synkov ku vojsku.“ Chuderky matky naše! kolko slz vylievajú v obave a v strachu o svojich synkov, a jestli že osud určil jednomu druhému „súciť byť,“ kolko tam býva potom plaču, náreku a mdloby? Žiadon dobrý

slovenský synku útrapu túto matky svojej nezabudni. Jedna taká, slovenského vojaka odchovávajúca matka bola i naša starena, Marta.

III.

Pred dvadsiatosem rokami tešili sa dvaja blažení manželia, Ondrej Tisina, poľsný na Čiernom Váhu v Liptove, a Marta, jeho manželka, s malým synkom svojím, Štefanom, práve na svet prišlým, v tichej osamelej, hlboko v horách ležajúcej myslivni. Matka považovala si synka svojho za opravdový dar Boží, ufajúc, že ju tento na starosť opatrovať bude. Časy plynuly rýchlo ako plynú bystré vlny Váhu a Štefan vyriastol v driecneho šuhaja. Túžba rodičovská splnila sa. Synak po dvadsiatich rokoch stal sa nástupcom otca svojho v stave a úrade lesníckom. V tej samej chyžke narodený, odchovaný, chodil Štefan po šlapajoch otca svojho — dľa povesti ľudu — najchýrejšieho medvedolovca v Liptove. V archívnych listinách liptovských zemänov naznačené sú všetky hrdinské kúsky Ondreja Tisinu, tohoto Nimroda a neohrozeného medvedolovca v tomto na zverinu bohatom kraji. Jablko od stromu ďaleko neletelo, Štefan na vlas podobal sa otcovi svojmu, zdediac od neho všetky vlastnosti, ktoré zdobiť majú lovca, horára, myslivca. Štefan bol neohrozený, otužený, duchapřítomný a príjemný muž.

Pri jistej hlučnej poľovačke na medveda v horách Čierneho Váhu strielal Ondrej Tisina na štyridsiateho medveda. Bol to jeho osudný výstrel. V povesti ľudu a lovcov tatranských sluje štyridsiaty medveď za nešťastného, a tak stalo sa i tu. Poľsný chybiac ozrutnú medvedicu, bol od nej napadnutý a tak veľmi na tele poškodený, že následkom rán zomrel. Chýr jeho ale trvá až po dnes.

Otca zastúpil syn Štefan, opatrujúc v samote lesnej svoju dobrú matku, vdovu. Neskôr odobrali ho ku vojsku. Matka za ten čas živorila o samote. Po troch rokoch navrátil sa Štefan zas na svoje miesto, bláhajúc požívať už pokojné časy, venujúc sa úplne stavu lesníckemu, nažíval s matkou pokojné dny v osamelej myslivne. Po uplynutí niekoľko rokov vidiac sily svoje klesnúť, na-

mlúvila matka syna svojho ku premeneniu stavu a ku vypáčeniu si statočnej vernej ženy ku boku svojmu. Štefan vyhoviec žiadosti matkinej, oženil sa zdarile, vezmúc si Helenku, pozostalú sirotu po bývalom učiteľovi v blízkej dedinke. Štefan nažíval s Helenkou len niekoľko mesiacov blažené dni, keď obdržal opätne povolanie ku vojsku. Jakoby hrom z čista jasna šlahnul, pozvanie toto prišlo Štefanovi tak neočakávane, ktorému on čo statný vojak zadosťučiniť musel.

Dnes po druhýkrát pocítila starká matka jeho ranu na srdci svojom, keď opäť vyrvaný byť má syn jej milý z kruhu rodinného, a pocítila ju tým bolestnejšie, pretože Štefan opustiť mal teraz dve opustené osoby: ženu a matku. —

„Netrápte sa veľmi!“ počal k zarmúteným ženám hovoriť Štefan, „a nepripúšťajte si to tak k srdcu, veď nie som ja jediný, ktorého potkal tento osud. Znáť ja to dobre, že náš pán kráľ, ktorého vždy verným vojakom som ja, ustanovil vypraviť vojská svoje do susednej nám Bosny, do kraja odvekých nepokojov, ktoré tam vyvolávané bývajú kroz ukrutné ujarňovanie a trýznenie kresťanských národov od sverepých Turkov, cieľom osvobodenia kresťanskej ráje zpod nesnesiteľného jarma muzulmanského. Na rakúske vojská padla táto úloha, osvobodit kresťanov úpiacich v jarme tureckom. Je isté, že my ta pôjdeme, no však ufám, že sa tam skoro poriadok porobí, a tak veľmi zle to tam vyzerat nebude. Naše vojská prijaté tam budú s jasotom čo osvoboditelia, a po dokonanej práci navrátime sa opäť každý do svojho domova!“

Tymito rečami Štefanovými bola Helena trochu uspokojená, len matka jeho krútila nedôverive hlavou *).

„Keby si sa len synku neklamal,“ riekla Marta; „môj sen, synku! veští mi celkom inakšie veci. Videla som ta vo sne kúpať sa v krvi, jako fa zúrivi Turci prebodli a rozsekali na kusy. Hia, veru sen môj iste dačo zlého znamená. Mue sa skoro vždycky sen naplnil. Tak práve vtenkrát, keď tvoj nebožký

* Štefan bol veru v mnohom ohľade zlý prorok.
Red.

otec roztrhaným byť mal od medvedice, tiež som mala podobný sen, a hľa, ten splnil sa mi na vlas!“

„Sny sú len sny, matka!“ riekol Štefan, „a kto jim verí, stien lapá! Ja na sny neverím, ja len s úplnou dôverou v Boha pôjdem ta, kam volá ma povinnosť, ačkoľvek srdce vo mne puká pri pomýšlení, že Vás tu zanechať mám samotné. Veď všetkých i vo vojne nezabijú.“

„Dal by to dobrý Bôh, aby navrátil si sa nám zdravý domov!“ riekla matka a opäť obe ženštiny pustily sa do plaču.

Štefan otužený ináč lesník plačom matky a ženy bol tiež k slzám dovedený, ale vzmužil sa rýchle a utrel slzy.

Lehota odchodu Štefanovho blížila sa chytro, za ktorý čas prežívali obyvatelia myslivne veru smutné dni. A keď konečne zavisitol určený deň k odchodu a Štefan s milými svojimi lúčiť sa mal, vtenkrát stala sa v myslivni srdce rozrývajúca scéna. Matka žialom a bôlom sklúčená upadla opäť do bezmyselnosti a Helena upadala do mdloby. Štefan na pochod schystaný — nechtiac dlhé útrapy činiť svojim milým — pobožkal obe ženštiny a rýchle opustil svoje bydlisko. — Lúčenie toto bolo pre neho tak dojemné, žeby skoro bol zmalátnel na mysly. Už nachádzal sa za horou, keď žena jeho precítila z mdloby, do ktorej upadla pri odchode jeho — a viac milého svojho Štefana pri sebe neshliadla

Ešte dosiaľ desne znelo jej v ušiach posledné „s Bohom!“

Smutne zaliezli i verní psi poľného do svojích búdok zavíjajúc, jakoby kvílili za svojim dobrým pánom. Smutne zpúšťaly veľké jedlice svoje konáre ku zemi, akoby nad osudom svojho strážcu truchlili. A do hustého závoja zavinula sa i velebná Kráľova Hoľa, jakoby zavíjala sa do smútočného rubáša mať, syna svojho ku hrobu odprevádzajúca.

IV.

Bolo to v posledných dňoch mesiaca augusta lanského roku, keď na velenie poľného zbrojmajstra barona Filipoviča silné kolóny cisárskeho vojska ostrostrelcov prestupo-

valy cez Sávu na protejsí bosenský breh. Odiel ostrostrelcov prvý preplavil sa na pôdu bosenskú a s týmto započala sa tak zvaná okupácia Bosny a Hercegoviny. Pri znení vojenskej hudby, vírení bubnov a hlásení poľnic prechádzalo vojsko, stotina za stotinou, u Brodu cez Sávu. Oduševnené mužstvo s výkrikami a jásotom stúpalo v silných oddieloch napred, jejichž čelo tvorili ostrostrelci a boky jejich krylo koníctvo.

„Naprej!“ veleli dôstojníci pešiakom, ktorých tlačilo vozotajstvo a delostrelectvo.

V silných pochodoch postupovalo cisárskokráľovské vojsko ku predu bez toho, žeby sa obávaný nepriateľ, povstalci bosenski, len z ďaleka vidieť dali. V najbližších mestách a dedinách prijímané bolo vojsko s jasotom a posielané k nemu početné vyslanstvá. Obyvatelstvo korilo sa vojsku a pod ochranu jeho podával. Lež jak ohromne inakší obrat malo vziať toto priateľské držanie sa obyvateľstva Bosny ku vojsku cisárskemu v najbližšej dobe, o tom nemali vojaci ani tušenia.

Keď už početné voje hlbšie v Bosne sa nachádzaly, v ten čas, bez všetkého nazdávania, vypukla búrka zo všetch strán a silným rachotom svojim zahrnela nad hlavami.

Povstalci bosenski, pozostávajúci zo živlov muzulmanských, počali zrazu zbraňou napádať oddiele vojska, hatíť mu ďalšiu cestu a púšťať sa do potýčiek s nim. Odrazu zjavily sa mocné povstalecké tlupy v neschodných bralách a priesmykoch, po horách, poliach, mestečkách a dedinách. Práve tam, kde vniknušie vojsko ešte večer s jásotom prijaté bolo, už ráno zradne strelbou prepadnuté a vytisnuté bolo. Na mnohých mestách malo vojsko ťažkú prácu s rozohatím a porazením tlúp povstaleckých. Na mnohých miestach zvíťazilo hrdinsky proti presile, inde zase ono porazené bolo od povstalcov. Beda bolo oddielu vojska, a ešte raz beda hrdinovi osamotnelému, ktorý dostal sa živý lebo poranený do rúk rozvzteklenej muzulmanskej luzy.

Tu stávaly sa hrozné výjavy bestiálnosti a ukrutnosti tureckej. Vojakom našim odrezávané boly nosy, uši, úd za údom, a konečne rozsekaní boli na kusy. Ukrutenstvá bez chýry a slýchu páchali Turci na vojsku

rakúskom. Dejepis prechová ukrutenstvá tieto na budúce časy, a nenie možno, žeby rakúsky vojak muzulmanovi tieto dakedy zabudnúť mohol.

V jednej z prvých stotín ostrostrelcov, predok pochodu do Bosny vedúcich, stretávame sa s hrdinským šikovateľom svojej desatiny. Na prvý pohľad poznáme v ňom Štefana Tisinu. Stúpal odhodlane, oddaný súc cele osudu svojmu; veď povedomý bol si toho, že verne plní povinnosť svoju, a nevšímajúc si mnoho hvizdotu gúl povstaleckých, ktoré zo súdruhov jeho už mnohého k zemi zronily, myslel, že padnúť v boji je slávnou smrťou.

Čata ostrostrelcov s patričnými oddiely delostrelectva a jazdy po mnohých prekážkach a námahách v silných pochodoch blížila sa k hlavnému mestu Bosny.

Konečne spatrilo vojsko štíhle vyčnievajúce minarety a mošeje hlavného mesta a v každom vojínovi horelo túha, čím skôr zmocniť sa hradiab jeho. No pár hodín dialky pred Sarajevom zastavily sa vojská, aby odpočinuli si ku nastávajúcej krutej práci.

Okolo pyramíd svojej zbrani hovelí si vojaci v tábore, jedni ohrievali sa v mrazivej noci, stojac hlboko v blate a kalužiach blatlivej pôdy, druhí varili stravu, iní opäť spievali a hulákali.

„Veru Bože, zklamaly nás naše nádeje!“ preriekol šikovateľ Štefan Tisina ku súdruhovi svojmu pri vatre besedujúc, „namiesto priateľského privítania hostia nás títo olovenými knédľami!“

„Tieto bestie!“ podotknul Čech Václav Orliček, „poraneným súdruhom našim urezávajú uši, nosy a úd za údom; však stejnou mierou nameráme i my bestiam!“

„Očuli ste, jaká nehoda potkala našich husárov pri Maglaji? Bol to krvavý kúpel!“

„Hrôza je to rozprávať, bratia! jako mnohí zahryzli do zeme a strašne zohavení boli.“

„Jo, jo! tak odslúžili sa tieto asiatské hyeny zbožňovateľom a priateľom svojim, činiacim ku pocte jejích faklady. To je tromf na „čok jaša!“ prehodil bajúzatý chlapák strelec, z jehož dialektu poznať sa dalo, že je Tyrolčan.

„Nikdy muzulmán nebol priateľom kresťana, a ak si dakto na priateľstve Turka zakladal, ešte vždy oklamánym zostal. To nás učí staročná historia, a my sme sa to od malička v školách učili!“ poznamenal Tisina.

„Budú že sa tí haňbíť, čo volali Turkom „čok jaša!“

„Sú saframentské bestie!“ dodal ešte Čech Václav Orliček, siahnuv po placháci, čo mu súdruhovia podávali.

Šikovateľ Štefan Tisina, sediac blízko vatre zahrúžený bol do myšlienok. Dobro mu jeho mať veštila „synku, len aby ta domnenie tvoje nesklamalo.“ Zpomínal si práve na ňu a mladú žienku svoju. Myslel a duch jeho dlely ďaleko — v domovine jeho — duch jeho rád bavil sa s milými svojimi, bárs i okolo neho znely ozveny lúbeznej hudby vojenskej. Krušné myšlienky! Doma za ním práhnu a dychtia dve starostlivé stvory, o osude jeho nič neznajúce, žena a mať. Ktoby nesmútil v položení tomto? Ach, a pri okolnosťach tohoto stavu, on nemá spôsobu dať jim na vedomie, že ešte žije a zdravý dosiaľ stojí na vlastných nohách. Nemohol sa obrániť trapnej predtuche, že snáď nikdy viac svojich milých neuhliadne, že podobne iným i on krvou svojou poleje bosenskú zem. Tisina bol trudnomyselný a neshovorčivý.

Zo zádumčivosti vyrušil Štefana veliteľ, nočné hliadky pomedzi tlupami vojska činiaci — všade kam zašiel, mužstvo k hrdinskosti a k udatnosti posmelujúci.

„Zaujatie Sarajeva!“ riekol dôstojník od berly, „bude našou zajtrajšou úlohou. Ono nás bude stáť krev a namáhanie — však spoľeham sa na vašu udatnosť!“

Lež nebolo tohoto upomenutia a povzbudzenia bárs treba; vojsko rakúske, zvláštne ale pluky zo Slovanov pozostávajúce, rozlobené nad ukrutnosťami muzulmanov, horelo túhou, čím skôr môcť pomstiť smrte súdruhov svojích na Turkoch — muzulmanoch.

Vojsko rakúske, pluky horvatské nadšené dôležitostou budúceho dňa zapeli sborne:

„Naprej zástava!“

Zaujatie Sarajeva stať sa malo budúceho dňa.

(Dokončenie nasleduje.)

Zmyja.

Román básnický od *Slovackého*.

(Pokračovanie.)

Pieseň IV. — Čajky.

Keď ku brehám Donu kozáci vyhnali
Dnieper opúšťali, pieseň trúchla, smutná,
Plná zúfalosti, zmiešaná slzami
Na hlavu Carice prekliata sypala. —
Ó vlna blankytá — ó vlna mohutná!
Tys' čajky tie nesla — tys' plač ten slyšala!

Zdá sa, že ráno krásnejšie svitá,
Keď ku návratu čajka zvrátená;
Milá tej vlny barva zelená
Čajkami v bielu penu rozbitá. —
„Jak sa tie plujky spokojne plavia!
Krydlom trepecú pred našim zrakom —
Kto zná, druhovia — možno pred mrakom
Biele sa peny mora zkravávia. —

Zhádnuť som, bratia — na obzor hľadte,
To tam turecká loď je nejaká. —
Začatý pohon! — V oku ju majte —
Lež nie sa zblížiť — len vše z ďaleka!
Len tíško veslom! — Pomaly plynúť!
Vo dne nech čajka kus si pohovie,
Koráby majú oči sokolie,

Neraz dostrežú. — Pol vetril svinúť! —
Priniesť sem obraz blahoslavený,
Čo čajky stráži, more rozduva,
Zapáliť sviece, pri svieci plameni
Nech pop modlitby hlasne odmlúva. —
Keď vydám rozkaz. — priam za rozkazom
Vziať medzi seba čajku s obrazom;

Ale kädidlom nech pop nekúri
A nech obrazom more nebári,
Len nech modlitbou obraz ten slávi,
Viac nežiadam. — To deň zdľhavý!

Hohó! šialenec, ten sultán starý,
Budovať z lodí také oštary;
Čo triráz toľko zaberú vody
Než naša čajka; za to s čajkami
Nech sa neváža letieť v závody!
Keď plným vetrom pôjdu za nami,
Mý na melizeň! — Nás nedohoní,
A ak sa predsa ku nám dostaví,
Koráb o piesky krk si vylomí. —

Vidíte západ, bratia, krvavý?
To dobrá vražba — koristiť treba. —
Teraz vetrilá biele rozvinúť,
I robiť veslom — za slncom plynúť, —
Postaviť čajky v plameňoch neba,
Tak aby sluce bolo za nami. —
So svinutými teraz plachtami
Utonúť v blesku — pod tou ochranou
Ten upír žravý nás viac nezochí,
Čo stonásobné mal by hneď oči,

Čo by na mile dozrel tou pláňou —
Vďaka Ti, Bože, že bol si s nami!
Deň sa skonáva, i slnce bledie,
Pol tváre vznáša si nad vodami
I pol do čiernych vln mora kladie,
I na svet hádže oko škúľavé —
Už sa nad slnce vlna povzniesla,
Už horia nehom zore krvavé,
Teraz do vetril — teraz do vesla!“

Vresky ozrutné
Zatrasú nehom,
Plachty mohutné
Sťa krydla vtáka
Lahučkým perom
Čajku kozáka
Nesú. — Tá mile
Vypína šiju,
Kúpe sa v vode,
Vlny rozbije,
Kozáci žijú
I čajka živá. —

Už letia — i na východe
Tvár lny chmárka odkrýva. —
„Hó dobrá vražba, — hore sa naši!
Bašov sa parník chce biť s čajkami. —
Znám ja tie vlajky — a nad vlajkami
Bunčuk čo plaché lastovky straší. —
Vidím pri ohňoch turecké stráže;
Zdajú sa bladá. — Nech ho tu strežú
Až bašov parník boky ukáže,
Až na nás pozre okom zo spiežu!“
Ohromnej stavby loď i bezvetrím hnaná
Sťa palác zakliaty, sťa hmlisté strašidlo, —
Bárs veslo nešumi, svinuté vetrilo,
Bez ľudskej pomoci čarami satana
Vykrúca krk zlatým zdobený strašidlom. —
I po rozohnaných vlnách vód sa kýva
I tridsať zo spiežu hrtanami živa,
Z ktorých hneď ohnivým blesk vyletí krydlom.

„Druhovia, k veslu! už dali znaky,
By podráždili delá iskrami,
Nech darmo hľadia na naše šľaky,
Nech darmo letia kule za nami, —
Len zručno s veslom!“ — I mnohé veslá
V tom zašumely.
A štilhe čajky
Vlna roznesla,
I vetril biely
Šlak, pestré vlajky
V ďalekom zmizly obzore. —

Či blankytá vlna tie čajky požrela
A kozákov razom či prehltilo more?
Že ticho úžasná, hrobová nastala,
Akou v sebe mýtych mohyla zamiká. —

Lež iskrou podpalu zobudené delo
Pretrhne sen hluchý — blesk vidno z parníka.

Tridsať odrazu diel zahrnelo. —
Čierny dym lahnul na mori sinom,
Parník zarechtal satanským smiechom,
Lež kým škerd skončil trikrátnym echom,
Čajky pod hustým zastaly dymom. —
Turci pobľadli — i ostrie hákov
Tne do prs lode — hajno kozákov
Dre sa k palube. — Nad Turkov hlavy
Zablisne brytký meč atamana,
Nad turbanami pero hetmana. —
Slýchať hetmanskej jančiarky vravy. —
V stried damascenských brytkých palašov
Šmiera sa Zmyja ukrutným bojom,
Kde válčil baša — syn mladý bašov
Odpoľ makovým spitý nápojom. —

„Otče!“ tak Selim rečie bašovi,
„Hynieme — nechaj netrebné dумы,
Zpusť do vody čln závitový,
A kým ja vrahov zadržím tlumy
Utekaj otče!“ Na striedok skočil,
I v prostred tlumu svoj turban biely
Bleskom krivého meča otočil. —
Divým jančiarky vreskom zhmely. —
V prostried palošov — v dyme i biesku
Hetman mladého potkal Selima. —
Zastane more od mečov tresku.
Zmyja meč vraha na meči trima,
A dlaňou druhou z jančiarky blysnul,
Streliac pod sfažne — ohn sa valí,
Vetrilá rychlým skokom zapalí
A až na vlajkách hore zavisnul. —
Sfažne sosnové padajú treskom. —

„Boľa by válka vo tme schovaná,
Trebá ju takým osvietiť bleskom —
To je pochodeň hodná hetmana!“
I požiar trieska — meč na meč padá,
Obzorom zvučí evendžanie zbroje,
Meč Zmyje jako žihadlo hada
Krev vraha hľadá — krvou sa pojí. —
Košela Zmyje — drótu zákruty —
Posmech si strojí, z rydzej ocele,
Lež meč Selima v Damašku kutý
Predrel drótovej uzle košele;
V pariacej krve plameň zajasal,
Bronejú od nej čalúny, šaty. —
Hetmanov paloš srdce namacal
I klesnul Selim sfa kvet podfatý,
Padajúc s treskom v broni ubraný.
Sklenný zrak hodil po mora pláni. —
Čln závitový po pláni pláva:
V ňom jeho otec. — Selima hlava
Zpadla na prse. —

Čajka veselá
Zas slzkým hrdlom rozráža peny.
Vidno — už vidno pobrežia steny
A nad brehami z olova čelá
Viež Očakova čnejú vysoko;

Váže turecká záloha strežie.
Dostrehlo čajky pohanské oko. —
Vencom ohnivým zablyskly váže. —
Zdme sa dym dusný, — zhučí huk hluchý —
Lež čajky tiché — tiché sfa duchy,
Keď vetrov plná plachta je biela —
Ďalej i ďalej ku Dniepru plynú. —
Zas' z viež tureckých zhrmejí delá —
Zvuky bezsilné na vlnách hynú. —

Jak čudne blyštia rady čajkové —
Slnce pozláca čajek zástavy —
Jak čudne blyštia brehy Dnieprové,
Kvet očeretov šarlátom svieti. —
Niekedy tíšou Tatár svehľavý
Mihne na koni, vetrom preletí.
Alebo v trávach tajne ukrytý
Hľadá na čajky, na vln blankyty. —

Pieseň návratu.

Čajky, čajky, Sič pred nami!
Záporožia tamto hora!
A ďaleko za čajkami
Už požiarov hasne zora;
I v stried mora
Medzi mhlami
Veľkých sfažňov sosna pláva —
Sila vetril zpadla. —

Keď zavíta vesny sláva
Znovu evendží zbroj vybledlá,
Spev jančiariok znovu zduní.
Lež v tom roku dost výpravy —

Do zábavy
Zvúče struny!
Pime v peknej Ukrajine
Mäd náš prichystaný. —

Kde sme boli, kto poplynie
Za trupami? — iba vrany,
Čo tie čajky sprevádzajú
A smrť kráča Asavule,
Keď raz kule
Zahvízdajú,
A vôkol nás po obzore
Smrť sa strhne desná. —

Nám kozákom rolou more. —
Keď sa skončí zdarne vesna
Plné piastrov vrecia svieťa
Podle, jako list zžlknalý;
Jak vletely
Tak vyletia. —
Za polroka pán je statný
Kozák vojevodov!

Vynde piastor keď ostatní,
Zas z Kyjova Dniepra vodou

K chyžkám naším — kozák spieva —
 A keď núdza ho obehodí
 V noci z lodi
 Si svetieva
 I do Dniepra vršiek rady
 Púšťa si veselý. —

Milo blúdiť, kde ohrady
 Krásne bašov sa rozstrely,
 Ešte milšie ako z kuše
 Na stepe sa z koňa zvrhnúť
 I utrhnúť
 Polnie ruže
 A zaniešť jich cituplne
 Milej, lásky dary. —

Skôr vystavíš hrad na vlne,
 Nežby kozák mladý, jarý
 Tknul sa pluha. — Keď raz zlatom
 Dá zakúpiť ruky pánom

V plači samom
 Hnaný katom,
 So slzami bude v složec
 Skladať kryštál soli. —

Hoj nepôjde Záporožec
 Zapredaný do nevoli
 Vzdychať — —!

— Ó ticho, družina milá!
 Či nevidíte sfažne za nami?
 Poza trstiny biele vetrilá
 Za kozáckymi plynú čajkami
 Čertomelika dostať ostrovy!
 Tam neublíži parník prekliaty. —
 Darmo nám bunčuk vyhráza zlatý,
 Darmo sa znúva sfažen dubový. —
 Tam sú na brehoch naše rodiny. —
 Čajka má čuvy, vernosť chrtana,
 I ako chrtan o svojho pána
 Tak sa o vodnie šúcha trstiny. —

(Pokračovanie nasleduje.)

Anthropologické úvahy,

alebo človek uvažovaný v jednote tela s duchom, so zvláštnym ohľadom na jeho určiteľnosť
 kroz prírodu.

(Pokračovanie.)

Plemenné rozdiely ľudstva zakladajú sa práve na zvláštnom a mohútnom pôsobení prírody na náš fyzický a duševný rozvoj, o čom sa na svojom mieste podrobnejšie zmienime.

Individuálny človek je opäť podmienený v ústrojnosti fyzickej a v jakovosti ducha svojho od rodičov, od národa, od kmena, od čelade ľudskej, kde sa narodil, kde jak príroda tak aj duševný obzor sveta, medzi nimiž trávil život svoj, nekonečne vlivali na jeho fyzicko-duševnú povahu.

A) Určiteľnosť ducha kroz planetárny život zeme.

Isté je, že zemská príroda, a tak prirodzený život zeme, s ktorým je človek počas svojho časného života sviazaný, lebo telo jeho je plodom tejto prírody, nekonečne pôsobí na ducha človeka, tak že je tento duch v mnohom ohľade ňou určovaný. Tak dieťa nemôže sa ani svojou vôľou vedené, zpod prirodzeného a duševného vlivu rodičov svojich vymaniť, nesúc na sebe vždy známky jak jejích fyzickej, tak aj duševnej a mravnej

povahy. Ktoré pravda v človeku buďto sa zhoršiť, buďto pak zdokonaľiť môžu, ale nikdy zaprieť sa nedajú. I človek je zo svojej fyzickej strany iba jedným ohnivom v tej veľkej reťazi tvorov, ktoré sa na zemi nachodia, jako zas naša planéta je tiež iba jedným ohnivom tých telies, ktoré vo vše-míre jestvujú, a obiehajú okolo svojho centrálného slnca konajú. A preto hľa zvláštnosti našej zemskej planéty stávajú sa nie len zvláštnosťou nášho telesného organizmu, ale aj zvláštnosťou ducha nášho. Je to stav, v ňomž všetky naše city istou barvitosťou sa vyznamenávajú. Táto naladenosť je hneď viacej ako jednotlivý pocit, lebo je ona cit všeobecný, ktorý sa po celej bytnosti človeka rozlieva, hneď ale je menej od jednotlivého pocitu, lebo nemá tej určiteľnosti, v ktorej sa javí jeden určitý, živý pocit. Je to pocit tak rečeno rodový (generisch). Na pr. pocit márnosti tohoto zemskeho tela, ktoré ustavične sa meniac a márnosťou zemskej prírody otočeno súc, je predtuchou blížiaceho sa konca života nášho.

Jako zem vedľa svojho kosmického postavenia vo všesvete do trojakého pomeru prichodí, a síce do pomeru k slncu, k mesiacu a k sebe samej: tak i človek zo strany svojej určiteľnosti kroz prírodu cíti vliv týchto troch pomerov živo na seba.

Hovorí sa aj o pomere zeme ku hviezdám, ktorý síce nezapierame, ale ani sami nijak necítíme a nepozorujeme, lebo čo tak rečení astrologi o vlivu hviezd na ľudí, menovite na jejich budúci los hovorievali, to veda dávno ako nesmysel odsúdila: je to teda hrubá povera, veríť tak rečeným planetníkom, veštiacim ľuďom budúcnosť dľa toho, na jakú planétu sa narodili, alebo vedľa toho, pod jakou planétou dač znamenitejšieho podniknúť zvykli. Tomu podobne za púhe chorovité sny vyhlásiť musíme to, čo sa nám v snárskej veštici z Prevorstu nastoluje, ktorá v hlbokom spaní vo dne i v noci pohrúžená, menovite v tak rečenom magnetickom sne, vypravovala ľuďom v tomže sne zázračné veci.

Slncom prostredkovaný život na zemi.

Napospol je to známe, že slnce budí a tak rečeno z vnútornosti na vonok vydobýva teplotu zeme, ktorá so svetlom spojená vzbudzuje zase život rastlínstva a veľadí i život živočístva. Ale slnce zapríčiňuje spolu i doby roku s jejich prirodzeným nástupstvom po sebe a časodoby dňa. Vidzme teda:

Časodoby roku.

Tu sa nám javí slnce vo svojej obživujúcej, zúrodňujúcej a tak v pozhnanej moci a sláve, ktorú najlepšie okusujú obyvatelia mierneho pásma zeme.

Riadnym obehom zeme okolo slnca v kruhu ecliptickom konaným rozdielne sa rozlieva svetlo slnečné po zemi, lebo tu všetko od toho odvisí, jako je slnce sklonené k zemi, alebo jakým smerom a uhlom osvecujú lúče jeho zem, ponevác týmto spôsobom účinkuje ono rozdielne a rozmanite, ako sa to zvláste na rastlínstve pozorovať môže.

Dva póly tohoto vzájomného, životného potahu medzi zemou a slncom sú zima a leto.

Protiva však medzi zimou a letom jestvujúca javí a mení sa rozdielne kroz pásma zeme, ktoré sa tvoria na nej jej rozličným postavením k slncu, a v tomže pásme rozdielne pôsobí zvláštna formácia a poloha zeme. Tak sú Peru a Egypt rovnako krajiny horúceho pásma, avšak jak rozdielne je tu podnebie, zprostredkované na jednej strane (Peru) vysokou planinou, a na druhej strane (Egypt) hlbokou rovinou.

Na ľudského ducha pôsobí tu tá naladenosť, ktorá povstáva v ňom pri prechode jednej ročnej doby do druhej.

V polárnom pásme pôsobia zima a leto tú najprikrejšiu protivu; lebo po celé mesiace trvajúcej noci nastupuje svetlo týdne trvajúceho žiarivého slnca, nezapadajúceho ani na okamženie. A tak z jednej strany majú tamošní obyvatelia dlhú, skoro $\frac{3}{4}$ -ročnú noc, naplňujúcu srdce hlbokou zasmušilostou, ktorá by šťastnejšieho obyvateľa mierneho pásma do zúfalstva priviedla; potom ale majú aspoň dvojmesiačný deň bez premeny, v ňomž skromná vegetácia zo zeme vychodí a blesky slnečné odrážané od snáhového pola a od ľadových vrchov bliskajú sa v farbách draho-kamov. Avšak táto dlhá jednotvárnosť i v jednom i v druhom ohľade, k tomu v jednej dobe krutá, hrozná zima so životom v snáhových chyžách, pri biednom svetle lampy trávenom, v druhej ale iba velice krátka, i to jednoforemná radosť z letného, vonku vedeneho života, jak biedne to účinkuje na polárneho človeka, ktorý vtedy i teraz otupele a lahostajne sa díva na to všetko, čo ho vokol obklučuje, lebo nemôže ho vytrhnúť z jeho monotónneho, žiadnych vyšších radostí neposkytujúceho mu života. Tu je tá mrtvota ducha k spatreniu, ktorej sa my tak velice hrozíme. Tu vidíme, do jakých ťažkých väzieb púta ducha ľudského tam príroda, kde jeho voľný rozvoj a vzlet nemá sa na čom rozvíť. Tak hľa Eskymák duchovne krpatieť musí! Jeho netešieva potom ani to okúzľujúce magnetické svetlo, ktoré sa po celom horizonte v tých najkrásnejších farbách, v dúhach, v stĺpoch a v iných podobách rozlieva, zvestujúc slávu Boha Všemohúceho, ktorý ani ten najmacošskejší kraj zeme nenechal bez veľko-

lepých zjavov svojej božskej moci a velebnosti, a ktorý i tu na tých biednych poliach snáhových predivne živí človeka mliekom severných jeleníc (Rennthier), mäsom jeleňov a mäsom a tukom veľrýb a tuleňov.

V tropickom pásme zeme spatrujeme tú istú príkru protivu zimy a leta, len že tu prevažuje leto a o skutočnej zime vlastne ani reči byť nemôže, panuje tu tedy z jednej strany páčivá a suchá, a z druhej strany vlhká, povetrie ochladzujúca doba roku, jako naša jaseň s dlhotrvanlivými a silnými dažďami. I tu chybuje povolný prechod z jednej doby ku druhej, prečo je aj táto protiva neprajných následkov pre rozvoj ľudského ducha. Po hroznej letnej suchote, po nesmiernej vypráhlosti a žízňivosti zeme, po tak rečeno umrtnenej vegetácii, po soschlom, biednom živote všeho, čo na počiatku leta kypelo jarosťou, bujnelo zelenosťou, zrela zlatom ovocia, hýbalo sa, pádilo a skákalo ohnivostou: nastupuje vyžiadaná chladnosť a vlaha život zo smrti nazpät' vydobývajúca, i leje sa príjemno občerstvujúci, zem rozpukanú napájajúci a všetky rozpukliny spájajúci dažď z neba. A jakonáhle príroda zem vypráhlu a žízňivú napojila a čo bolo odomrelo, k novému životu zkriesila, živočíšstvo s jeho nekonečnej zomdlenosti zdvihla a posilnila, človeka ale z jeho trúchlej zadumenosti vymanila: spatrovať možno divy všemohúcnosti božskej, lebo sa vody prýstia, jarky a potoky sa plnia, rieky sa vlnami valia, zem sa zelenie, kvety sa zo zeme klíčia a rozvíjajú, oko človeka nevidanou inde krásou okuzlujú; zemeplaz sa živo a veselo hybe, všeliká zver radostne behá a skáče, vtáctvo po blankytnom nebeskom vesluje a prespevuje, a duch človeka dlhú apathiu premohúc, plesá s dobrorečením Hospodinu Bohu milostivému nad tolkou čarovnou krásou prírody i s dobrotou božou, ktorá mu i jeho komory na novo naplňuje. Tak to ide a trvá až opäť nastúpi náramná páčivosť, v ktorej vo dne všetko utiahnuto odpočíva a len v noci sa hýbe a pracuje. Privykol zase človek na túto jednotvárnosť, ale skoro sa mu ona zunuje a on pri tejto večnosti sa rovnajúcej jednakosti

žíva a stane sa otupelým a ľahostajným i na všetky otáčajúce ho krásy; to hľa obyvateľ horúceho pásma, syn páliacej krvi prírody! Ani tu ako na zimnom severe ničo žiadneho rozvoju a postupu ducha, i nezná sa vymôcť zo svojho ducha zabíjajúceho modlárstva, nezná sa vzniesť a pokročiť duchom vždy ďalej, aby poznal skutočného Stvoriteľa, zdržovateľa a správcu svojho a porozumel predivným cestám jeho! —

V miernom pásme zeme miznú polárne protivy, prechodiac jemno jedna do druhej, zvolna si pripravujú cestu k tomu, že jeho obyvatelia ledvy pozorujú, ako sa zo zimy do tepla a odvratne dostali. Medzi zimou a letom vstupuje jar, ktorá rastlinstvo zo zeme vyčarúva, a medzi letom a zimou vkráča jaseň, v než činnosť vegetácie pomaly prestáva. Týmto spôsobom nemá tu miesta apathia, ktorá sa polárnych obyvateľov pre tamojšie krajnosti prírody zmocňuje, ale tu nastupuje dobročinná činnosť a pružnosť, ktorá organickému životu ľahodí a ducha v neustálej čerstvosti udržuje. Tak sa plní človeku túžba po jari, tej matky všeho pohybu a života, a po mnohej jarnej a letnej činnosti, po živote kypiacom pomaly sa dostáva k spočinku zimomernému, k miernejšiemu užívaniu síl svojich, kroz zmiernujúcu vše jaseň, ktorá pripravuje nás k milému vypočínutiu od namáhavejších prác, ač želieme jaseň už sa dovršujúcu, ktorá nám obraz hynutia a márnosti podáva. Kroz takéto pozvolné, tiché i jemné premeny ročných dôb vyvíňuje sa v duši našej zvláštny, srdečnojemný, duševný, nikdy nás nemrziaci život.

Svedoctvom zkúseností a historie, iba v miernych pásmach zeme, zodpovedajúcich najlepšie telesnej ústrojnosti a duchu človeka, ponevác ony znamenite rozvíjajú oboje, učovečili sa ľudia opravdivé a povstali civilisátorské národy. Zeme okolo stredozemného mora rozložené bývaly obzvlášte pamätne pre ľudstvo, lebo obývané byly napospol čeladmi, kmenami a národami svetohistorickými. Grécko a Itália stali sa už pre svoju prirodzenú polohu krajinami, ktoré vo veľkej miere prispeli k jemnejšej a vyššej vzdelanosti člove-

čerstva. Menovite grécke podnebie dochovalo svetu z národa tam sa osadivšieho Bohom duševne nad iné obdareného (lebo z Turka na pr. by aj tam nič nebolo bývalo), veľkých duchov, a vyviedlo na javište svet ľudstva spanilý, fyzickou krásou i duchovnou velebou vynikajúci: preto aj nemala grécka mytologia a grécke umenie v dobách starožitných páru na svete. Celá Európa, výmuc jej najsevernejšie kraje, preslávila sa po prijatí kresťanstva najväčšmi kultúrou, ako vidíme, že teraz osveta, vzdelanosť a mravnosť do všetkých jej kútov preniká (pravda že v najnovších časoch i veľa len zovňajšej politúry, domnelej, kriklavej ale lichej učenosti, mravnosti zdánlivej, lež vnútri ako to bukové práchno trúchlej, mnoho farizeizmu, málo poctivosti), a len tam sa ona nemohla daríť, kde jeden národ — ako v Turecku — ostatné národy v putách otroctva držal, jako vôbec Islam, výmuc nekďajších Arabov v Španielsku, žiadnej civilisátorskej moci preukázať nevládal. A keď v Európe svobode a čistému kresťanstvu nebezpečie hrozilo, vstúpil ten lepší, kresťanstvom odchovaný duch ľudstva

na pevninu americkú, kde severné svobodné obce povstaly a kde duch kresťanskej ľudskosti, kresťanskej osvety a mravov, pravda že i tam nie bez kúkola a snetí medzi zbožím, vždy väčšie triumfy slávi, najmä od toho času, čo aj otročenie čierneho plemena ľudí v týchže štátoch prestalo.

Ani tuhá borba so živlami prírody neškodí človečenstvu, lebo ona rozvíja zázračne sily tela i ducha; len nech nenie mocnejšia a vzdorovitejšia nad neho, aby s krahnúcim telom neudusila v ňom voľný, radostnejší a vznešenejší pohyb ducha. Od ľudstva, mrazivé povždy kraje obývajúcего, a od jemnej, spanilej a lúbeznej prírody na vždy odtrhnutého, nemožno žiadnych významných pokrokov vo vzdelávaní seba očakávať. Preto čím bližšie sú národy svojími sídlami k ľadovým točnám, tým menej môže medzi nimi pravá ľudskosť kvitnúť.

Šťastní teda my, ktorí mierne pásmo zeme obývajúc, sme už prírodou značne podporovaní v snahách, rozvíť v sebe krásne a velebné i nekonečne požehnané kresťanské človečenstvo!

(Dokončenie nasleduje.)

Krása k ľúbosti.

Že si pekná — nevieš sama;
No mne krása Tvoja známa:
Oko, sluch, cit to mi vraví
Že Slovenka — anjel pravý!

Že to oko Tvoje modré,
Keď ním páčiš útlo — bodre,
Krajšie je nad hviezdy ligot,
Omračí ma jeho mihot:

To Ty nevieš; — no ja cítim —
Srdce bije tuhším bitím,
Sfaby mluno v Tvojom oku
Hnalo ho k divšiemu toku. —

Keď to líčko Tvoje v snehí
Splanie v mladistvom rumení,
Ja zriem v plameni tom cnosti
Zore blahej budúcnosti:

No Ty nevieš, čo za krásu
V tom líčku sa Tvojom jasá,
Že to snáh a rumeň neba:
Všetkých obrazov veleba! —

A keď hlas Tvoj lúby zneje,
Srdce sa mi dáč' zachveje,
Slyším viac, lež píhe tóny
Zvuk vzkriesy, čo k ránu zvoní.

A či by tá sladkosť hlasov
Čo tak báji silou, krásou,
Reč Tatier — v hrob sa zavrela?! —
Ona by i ztadiaľ znela!

A preraziac hrudu, skalu,
Zbudila by vlasť ospalú,
Zaduniac sťa hrom vrahovi,
Sťa spev vzkriesy Tatanovi. —

Sťa sladký spev všetkým verným
Napriek zlobám sveta čiernym —
Sťa ten — čo kypí z Tvej pery
A striebrom na sluch uderí. —

Nevieš, milá! krásna že si,
A že krása ľúbosť kriess:
No ja cítim krásu, lásku
Pri Tebe vo večnom sväzku.

Janko Alexander.

Ide šuhaj dedinou . . .

Ide šuhaj dedinou
Veselo si píska;
Za nejednou dievčinou
Oko mu zablíska.

A nejednej dievčine
„Nótu“ on vyhráva,
Každá sa mu usmeje —
Jedna len — plakáva.

Všetky sa mu usmejú —
Bo ho každá rada;
Čo len žiali? Čo chce tá
Jedna deva bladá;

Či že pred jej domom vždy
Tak dumne on nôti;
Či že druhým tak veľa
Spieva i lichotí?! — —

Nevieš ty sám, šuhaju!
Čo jej pokoj hubí:
Druhé rady ťa majú —
Lež ona ťa *ľúbi*.

Druhé rady ťa majú
V srdiečka svevoli;
No ľúbosť bez nadeje
Tá páli a bolí. —

Janko Alexander.

Slávnosti ku „striebornej svadbe“ Jích Veličeství,

odbyvané vo Viedni od 21. apríla 1879.

Dňa 24. apríla 1879 bolo tomu 25 rokov, a tak tedy štvrt storočia, čo Jích cis. kráľ. Veličestvá, nášho dedičného cisára a korunovaného kráľa **Fraňa Jozefa I.** a cisárovnú a kráľovnu **Alžbetu**, princeznu bavorskú, pred Bohom a svetom spojil svätý sväzok manželstva. V tento deň tedy slávil svoju striebornú svadbu.

Štvrt storočia je neomylné pekny odsek času v ľudskom živote, a v tomto prípade tým významnejší, že s ním v nerozlučnej spojitosti stoja blahé i neblahé osudy millionov duší žijúcich pod berlou slávne panujúceho manželského páru.

Prirodzená vec, že slávnemu dňu všetky národy rakúsko-uhorskej monarchie s neobyčajným rozochvením hľadeli v ústrety, a každý podľa svojho poddanského vnuknutia, podľa svojich prostriedkov a podľa svobody a občianskej možnosti dal citom srdca svojho celonárodného výrazu a poponáhlal sa poddať vyjavenie svojej radosti a dokázanie svojej oddanosti.

Slovenský, poltrefa milliona v obapolnom šťastí i nešťastí Jích Veličestvám nezlomnou vernosťou oddaných duší počítajúci národ, v tento deň všeobecného radostného rozochvenia hlboko cíti bôľny žiaľ nad tým od neho nezavineným nešťastím, že pri tých slávnostiach ako taký, a seba i tým slavno-

stiam primerane a dôstojne, ba ani len známku jeho národnej osobnosti nosiacim spôsobom nemohol sa ani súčasťník, ani svojej neskalenej radosti a celonárodnej poddanskej oddanosti výrazu dať.

My privolávajúc naše „Sláva a na zdar cisársko-kráľovskému páru manželskému! sdelujeme prítomne stručný opis priebehu veľkolepých slávností v najhlavnejších častiach.

Dňa 21. apríla k složeniu výlevov loyality a vďaky k nohám Jích Veličeství predpustení boli: spoloční ministri; uhorskí ministri; rakúski ministri; predsedovia ústredných úradov; uhorskí biskupi; snemovňa uhorských veľmožov; uhorská snemovňa vyslancov; vyslanstvo Pešbudína; biskupi pravoslávnej cirkve; deputácia horvatského snemu; deputácia Vojanskej hranice; vyslanstvo mesta Záhrebu; deputácia mesta Rieky a okolia.

Dňa 22. apríla vzdávali svoje poklony: rakúski biskupi; deputácia panskej snemovne, ríšskej rady i snemovne vyslancov; všetky cisľajtánske krajinské zastupiteľstvá a hlavné mestá, sbor českých ostrostrelcov atď. V celku 38 deputácií.

Dňa 23. apríla: maltézsky rád, šľachtické deputácie, ev. cirkev, obchodné komory a deputácia zo Sarajeva.

V tento deň odovzdaný bol slávnostným spôsobom chrám Spasiteľov, ktorý je vystavený na pamiatku šťastného zachránenia života Jeho Veličestva v čas vražedného nápadu dňa 18. febr. 1853. Chrám tento vystavený je z príspevkov všetkých rakúsko-uhorských národov. Celistvé

útraty stavänia, sem počítajúc i vnútorné vystrojenie, dosiahly súčet 4 millionov zl. r. č.

Chrám tento dňa 24. apríla bol slavnostným spôsobom v prítomnosti Jích Veličeství skrze viedeňského kardinála arcibiskupa Kutschkera pri assistencii všetkých arcibiskupov a biskupov z Rakúsko-Uhorska vysvätený.

V cisárskom hrade dňa 23. apríla bola veľká hostina, na ktorej súčasnilo sa vyše 3000 osôb. Stoly byly veľmi bohaté obfazené a súčasnilo sa tam mimo Jích Veličeství a cisárskej rodiny cirkevní a svetskí hodnostári zo všetkých krajín monarchie.

Dňa 24. večer bolo v opernom divadle slavnostné predstavenie, o ktorom len to poznamenávame, že na javište dovedený bol i jeden slovenský pár, ako všetky národy rakúsko-uhorskej monarchie v národnom obleku.

Dňa 25. t. m. mal byť slavnostný pochod obchodnícko-priemyslový, ktorý ale pre zlú povetnosť musel byť odložený. Už dňa 24. apríla neprestajne dážď padal, a to jisté bolo i dňa 25. apríla. Slavnostný výbor určil slavnostný pochod na 26. alebo 27. apríl, jestli pekne bude. A ponevác 27., t. j. v nedelu ukazovala povetnosť, že príhodnou bude, tak tenže výbor určil slavnostný pochod na tento deň.

Punkt o 9. hodine ráno pohnúť sa mal z Prateru, až ku cisárskemu stánu v dlhosti $\frac{3}{4}$ hodiny cesty, a súčasniť sa malo na ňom vyše 10.000 osôb s 26 velikánskymi voziskami, na ktorých v živých alebo napodobnených obrazoch predstavovali pomery svojej činnosti súčasníviši

sa priemyselníci a obchodníci. Obmedzenosť priestoru nedovoľuje nám do podrobnosti opisovať celý tento pochod, ale aspoň pripomeneme tie voziská, ktoré sprevádzané byly mužstvom vyvoleným k tomu, a síce v odevy najstarodávnejších cechov jednotlivých remesiel.

Na prvých dvoch voziskách predstavená bola poľovačka; potom na inom zahradníctvo so svojimi odvetviami; vinohradníctvo a vinárstvo jeden voz; baníctvo, hutníctvo a háromníctvo jeden voz; pekárstvo a mlynárstvo jeden voz; cukrárstvo jeden voz; mäsiarstvo, voz; udeninárstvo, voz; obchod hostinských, voz s vlastnou hudbou; odevnícky priemysel, voz; tkáčsky priemysel a príbuzné vrstvy, dva vozy; garbiari, voz; vozíarsky priemysel, voz; stolári, voz; bednári, voz; sklenári, voz; hrnčiari, voz; strojnici a veľko-mašinisti, voz; všeobecný obchod, voz; námorská a riečna plavba, voz; železničný obchod, voz; kovové remeslá, voz; výrobnici ohňopevných truhlic, voz; plachári, voz; výrobnici drobného kovového tovaru, voz; zlatníci a výrobnici ozdobyňých článkov, voz; knihtačiar, knihkupci, knihári, voz; okrem toho viacero hudieb.

Ako viedeňské časopisy píšu, nesmierny počet cudzincov navštívil Viedeň, aby bral účasť na veľkolepých slavnostiach. V uliciach, cez ktoré ten pochod išť mal, postavené byly mnohé, vyše sto, tribúny, na ktorých pre päťdesiat tisíc divákov byly miesta. Ale ako zpmenuto, daždivé počasie dňa 24. a 25. apríla bolo na veľkú ujmu slavnostiam! —

Hrvatsko-srbská žurnalistika.

Ačpráve hrvatsko-srbská kniževnosť veru značné číslo periodických listov vykázat môže, medzi ktorými niektoré výtečne sú redigované, predsa vo všeobecnosti povedať musíme, že žurnalistika hrvatsko-srbská slabo stojí, a keď vezmeme do ohľadu pomer položenia Slovákov a Hrvato-Srbov, smelo povedať môžeme, že slovenská žurnalistika značne lepšie stojí nežli hrvatsko-srbská. Lud slovenský len pomaly sa lapá novin, ale predsa číta aspoň po nedeli, číta aspoň niekoľko ľudí po dedinách tu „Hlásnika,“ tu „Obzor,“ tu i „Nár. Nov.“ v Hrvatsku lud ešte noviny málo číta a preto by sa noviny ľudové bez podpory pojedincov ešte ani udržať nemohly. Intelligencia druží sa po mestách a mestečkách v čítalnicach, kassínach, to je ale viac na škodu než na osoh národniemu časopisectvu, lebo

jeden výtisk číta i sto ľudí; krem toho sú kupci, remeselníci, priemyselníci, zväčša ale nemecko smýšľajúci židia alebo cudzinci, svojských je len menšina, úradníci ale spoliehajú sa priveľmi na vládu a nedbali by konečne, keď by jim i noviny držala, oni si myslia: veď máme našu národnú vládu, nech ona robí, a preto nie sú dost revní v budení národného povedomia. Pre tieto a druhé príčiny živoria aj druhé listy a udržiavajú sa len podporou pojedincov, stránok alebo spolkov.

Srbi sú revnejší než Hrvati. Príčina toho je tá, že pod „spravodlivou“ maďarskou vládou to isté zakusujú čo my, jích časopisy udržiavajú sa, keď aj dost ťažko, ale samy, okrem listov belehradských, ktoré prirodzene podporu vlády a domácich ústavov užívajú. Okrem mnohých príčin, ktorých rozberanie by nás

pridaleko viedlo, je hlavnou príčinou roz-
dvojenosť literatúry následkom dvojakého
písma, latinky i kyrilice, a osobytné postupo-
vanie jedných i druhých na poli žurnalistiky.

Juhoslovanská akademia síce usiluje sa
dost spor tento vyrovať, no bez úspechu —
nenávisť je strašná. Stránky napádajú sa
v novinách a v dišputách ostro a bez vy-
berania prostriedkov, a to tí, ktorí sú v tom
okolí v prevahe.

Tento záhubný boj by mal raz prestať,
srbsky a hrvatsky, hrvatsky a srbsky je všetko
jedno, nemá tu rozdielu ako medzi češtinou
a slovenčinou. Rozdiel je asi taky ako medzi
liptovským a zvolenským alebo turčianskym
dialektom.

Je vám to divné na tomto juhu. Obyvatel
Hrvatska vraví, že je jeho reč hrvatská, ač-
práve v Hrvatsku národ kajkavštinou hovorí,
ktorá k spisovnej horváčtine asi v tom po-
mere stojí, ako hanáčtina k spisovnej češtine.
Slavonec hovorí: moja reč je slavonská (to
je vlastne tá istá reč, čo ju i v Hercegovine
hovorí a ktorá slúži za spisovnú i Hrvatom
i Srbom), Bosniak, ten ani nezná o hrváčtine,
jeho reč je bosánská, u Srba srbská; u Černo-
horca a Hercegovca podľa toho, či je pravo-
slavny či katolík, alebo srbská alebo hrvatska;
to je rozdiel, ktorý sa i v Slavonii upotrebuje,
ba i v Dalmácii, Primorju, trebars tam i o „dal-
matinskej“ reči vravia. Z tohoto všetkého
vysvitá len to, že od Gaja falošne nazvaní
Ilirci majú mená za podrečia práve tak ako
my: šariština, nitriancina atď. atď., ale ne-
majú mena za svoj spisovný jazyk, ktorý je
pre všetkých, chvála Bohu, ten istý, lebo
„Glas Crnogoraca“ v tejže istej reči píše čo
„Istok“ alebo „Bosansko-Hercegovačke No-
vine,“ alebo hrvatský „Obzor,“ alebo „Za-
stava,“ len ortografia a písmo sú rozdielne.

Známa je vec, že Gaj nazval túto spoločnú
spisovnú reč Ilircinou, no slovo to sa neujalo.
Teraz uživa sa od Hrvatov výraz „hrvatsko-
srbski jezik,“ od Srbov „srbsko-hrvatski jezik,“
no jugoslavenska akademija počne vydávať
teraz veľký vedecký slovník pod menom
„hrvatski ili (čili, alebo) srbski riečnik.“

Podľa môjho náhľadu sú mená Hrvat (hor-
vat, horák = uhor = Bergbewohner), Crno-

gorac, Dalmatinac, Bosanac geografické pojmy,
asi ako Goral, Lipták, Gemerčan atď., meno
Srb (v starom Spor, prehodené Sorab) nevie
sa na iste, čo značí, je ono starodávne;
moja mienka je, že pochodí od „sboriti,“
t. j. hovorí u sboru (u ľudu značí tolko,
ako v Orave „tryzniť“), a preto jich naj-
starší spisovatelia zovú Spori = sbori, z toho
prehodené Sorbi, Serbi, Srbi, teda istého asi
pôvodu čo meno Slovan; len meno Slavonac
je čisto etnografického charakteru, práve tak
ako i Slovenac. Ponevác ale mluva pomimo
Hercegoviny v dolnej Slavonii okolo Osieka
užívaná najbližšie stojí spisovnej hrvatsko-
srbskej mluve a v Slavonii hrvatstvo so srb-
stvom sa stýka, zvať by sa mala spoločná
spisovná táto reč „slavonskou.“

Lež dost bolo tohoto odchyľku, idme
k veci.

Počiatkom tohoto roku vychodilo hrvatsko-
srbských a či naopak vyššie 45 časopisov,
latinkou 29, kyrilicou 16.

Politické denníky má hrvatsko-srbská
literatúra tri i to dva hrvatske: „*Narodne
Novine*,“ úradný časopis hrvatskej vlády, re-
diguje M. Zec, a „*Obzor*,“ veľký denník,
orgán národnej strany, rediguje Joz. Miška-
tovič, obadva v Záhrebe, a „Србске Новине,“
úradní list v Belehrade. Ostatnie politické
noviny sú: a) hrvatske: „*Branislav*,“ orgán
oposície, vychodil tri razy do týždňa v Osieku,
redaktor M. Polič, s 1. aprílom prestal vy-
chádzať; „*Bosansko-Hercegovačke Novine*,“
úradní list pre Bosnu a Hercegovinu, 2 razy
na týždeň, lat. i kyrill., redaktor Ján Lukeš;
„*Narodni List*,“ 2 razy na týždeň, v Zadru,
red. Juraj Bijankini; „*Naša Sloga*,“ v Trstu,
red. Ivan Karabaič; „*Pučke Novine*,“ národo-
hospodársky list, týždenník, v Záhrebe, red.
L. Tomšič; „*Pučki Prijatelj*,“ národo-hospo-
dársky týždenník, vo Varaždíne, red. Joz.
Stepanek; „*Slovinae*,“ (lat. i kyrill.), 2 razy
do týždňa, v Dubrovniku, red. Antun Selak;
„*Sriemski Hrvat*,“ orgán katolíckej strany,
týždenník, vo Vukovaru; „*Galeb*,“ mesačník,
red. S. Stigler. — b) srbské: „Застава,“
orgán Miletičovej strany, 3 razy týždenne,
v Novom Sade, red. Dr. Milan Djordjevič;
„Исток,“ 2 razy týždenne, v Belehrade, red.

Alex. Mijatovič; je v Austro-Uhorsku za-
bránený; „Глас Црногораца,“ týždenník, na
Cetyni, red. Božo Novakovič; „Лист за на-
род,“ 2 razy týždenne, v Novom Sade, red.
Emil Čakra; „Зацпура,“ list pre národ, týž-
denník, v Novom Sade, red. Branko Mušický;
„Народни Гласник,“ 3 razy týžd., v Temeš-
váru, red. Paje Jovanovič; „Србски Народ,“
2 razy týžd., v Novom Sade, red. J. Grujič;
„Фрушка Гора,“ týždenník, v Mitrovici, red.
K. Trumič.

Ostatnie noviny sú: a) hrvatské: cirkevnie
„Cecilija,“ „Katolički List,“ „Glasnik,“ list
biskupa Strossmayera; naučné a zábavné:
„Glasnik sv. Josipa,“ „Smilje,“ list pre školskú
mládež; „Hrvatski Sjetozor,“ veľký obráz-
kový belletristický list, prestal vychádzať
pre nedostatok odberateľov; „Vijenac,“ naj-
lepší belletristický list hrvatsko-srbský, vy-
chádza týždenne v Záhrebe, red. Aug. Šeuva,
donáša pekné ilustrácie, musí ale napriek
svojej dokonalosti zápasit o existenciu; „Hu-
moristički List“ prestal toľ nedávno vychodiť
pre nedostatok predplatiteľov. Spolkové listy
sú: Záhrebský „Gospodarski List“ a Osiecky
„Gospodar,“ vydávané hospodárskymi druž-
stvami; „Lječnicki (lekársky) Viestnik,“ vy-
dáva sbor lekárov mesačne; „Jugoslavenski
stenograf,“ „Hrvatski učitel,“ „Napredak,“
pedagogický list; „Pravo,“ právnický list;
„Sokol,“ telocvičný; „Trgovački Viestnik,“
kupecký hrvatsko-nemecký; „Šunarski list,“
lesnícky list.

Okrem týchto ešte vychodia letopisy spol-
kové raz dva i viac ráz do roka; tak vydáva
štvrtročne letopis spolok lekárov v Osieku,
jugoslavenska akademija svoj „Rad,“ druž-
stvo sv. Jerolima a Matica hrvatska svoje
poučné a zábavné knihy. „Rad“ juhoslov.
akademie je asi taký čo do ceny a obsahu
ako náš bývalý Letopis matičný; pracujú preň
i Slovinci i Srbi. Matica hrvatska od dvoch
rokov sa veľmi schopila, vydáva úhladné pekné

knihy tým spôsobom asi ako česká „Matice
lidu.“ Kto platí na rok 3 zl., je údom spolku
na rok a dostane spolkové knihy na tenže rok.

Národné školstvo je napriek peknej sria-
denosti ešte veľmi pozadu a potrebuje ešte
mnoho rokov, až len ten stupeň dosiahne.
čo my máme na Slovensku. Vláda hrvatská
na školstvo veľký zretel obracia, strednie
školy sriadené sú po vzoru Cislajtanie a ďa-
leko lepšie nežli uhorské. Prísnosť panuje
veľká, tak že z prihlásivších sa žiakov sotva
polovica prijímacie zkúšky vydrží, a z týchto
v prvých triedach zase polovica padne. Táto
prísnosť účinkuje prospešne na obecné školy.
Záhrebská universita má filosofickú, juridickú
a theologickú fakultu, medicínsku zastupuje
dosiaľ len babská škola.

b) Srbské listy sú: „Јавор,“ belletristický
list, v Novom Sade, redaktor Dr. Ogňanovič;
„Србска зора,“ illustrovaný veľký belletri-
stický mesačník, vo Viedni, red. Miša Djor-
djevič; „Српска,“ venovaný vede a literatúre,
vychádza mesačne v sväzkoch 10—12 hárko-
vých v Novom Sade, red. L. Paču; „Ипо-
чевера,“ školský list, red. Popovič; „Нова
Школа,“ pedagogický list, v Zemune, 2 razy
na mesiac, red. Miša Neškovič; „Голуб,“ list
pre školskú mládež, v Zombore, mesačník na
hárku, red. Jovan Blagojevič; „Српска,“
humoristický list, v Novom Sadu, 3 razy na
mesiac, red. Zmaj J. Jovanovič. I v srbskej
žurnalistike viac premien sa behom roku už
stalo. Školstvo srbské je tiež zaostalé, no
pracuje sa na zvelatku jeho neprestále a
usilovne. Srbi majú viac gymnasií a reállok
a v Belehrade vysokú školu.

V Hrvatsku a Slavonii vychodia štyri listy
politicko-národno-hospodárske, nemecky ale
duchom slovanským písané, a síce: „Agrar
Zeitung“ (vládný) a „Kroatische Post“ (oppo-
sícia) v Záhrebe a „Esseker Zeitung“ (vládný)
a „Drau“ (opposícia) v Osieku. V Sisku vy-
chodí nemecký list pre drevokupectvo.

Dr. Iv. Zoch.

Listy z Čiech.

Zlatá Praha, v apríli.

IV.

Divadlo zaujíma u každého vzdelaného a
pokročilého národa veľmi dôležité miesto. Ne-

treba to široko dokazovať: vie každý, že je
ono ústavom, ktorý je spisovateľstvu kolbišom
znamenitých zápasov duševných, je národu
škoolou, je mu galleriou vzorov, nikdy ne-

hynúcim zdrojom nadšenia a povzbudenia. Ktože by z nás nebol pocítil dythyrambickú radosť pri prvých zvukoch „trávníc“ pred ktorýmkoľvek ochotníckym predstavením našim, kde sami nepovolani a nevyvoleni s dobrou vôľou, láskou i vytrvalosťou odvažujeme sa na doskové zápasíšte, aby sme budili ospalých v práci národnej, utužovali horlivých, vštepovali ľudu svojmu lásku k duševniemu životu, nadšenie za krásu, veľkosť, ideály . . .

Čo zmôže divadlo, jak čarovne pôsobí na rozvoj upovedomelosti národnej, vidíme jasne v bratských Čechách. Vidíme to od tých prvých neplodných pokusov až po prítomnosť, od času, keď do súkenníckych trzníc a drevených búd muselo sa usalašiť drama české až po dobu, kde slavnostne sa chystá vťahnut v nádherný, veľkolepý svoj chrám.

Prvý pokus uviesť českú hru na javište stal sa r. 1771 v tak zvanom divadle v „Kotcích“ u kláštora sv. Havla, nepodaril sa však pre špatnú výslovnosť nemeckých hercov i pre špatný preklad kusu. Ponevác ale „Kotce“ ani pre nemecké divadlo nedostačovali, založil gróf Fr. Nostic o jedno desaťrocie veľiké národné divadlo naproti staroslávneému Karolinum, nesíce v priečelí názov: „Muses et patriae.“ Onedlho ale „národné“ divadlo premeneno v stavovské a tým prešlo úplne do rúk pomعčilej šľachty. Musa česká však nespala; po všeliakých pokusoch vymohlo si niekoľko za vec nadšených národovcov od cisára Jozefa II. povolenie, že smú postaviť si divadlo, ktoré i hneď vystavili zo dreva na terajšom Václavskom námestí, nazvavše ho: Bouda čili c. k. vlastenecké divadlo, i hralo sa tam od r. 1785—1790. Je to večne pamätná doba českého divadla, doba obetivej lásky k materinskému jazyku, doba nezištného, čistého vlastenectva, doba, v ktorej spoločnosť „Boudu“ riadiaca, v nej hrajúca, ju navštevujúca, tvorila jednu zo všetkých strán prenasledovanú českú rodinu. Členovia jej boli spisovateľmi i hercami zároveň, kolportérmi a agitátormi, kritikami i statistami, kasírm i riaditeľmi. vylučujúce sa tým zo všetkej „lepšej“ spoločnosti, ktorá merala jich okom pohrdlivým. S jakým nadšením pracovali za vec, vidieť už z toho, že behom tej 5-ročnej peridy vyšlo vyšše 1000 div. kusov pôvodných i preložených.

Nepriatelia však tiež nespali. Znamenitou konkurenciou snažili sa zničiť vzťahujúcu sa „Boudu“, a keď konečne veľmajstra tónov, Mozarta, do Prahy privolali, aby tu nové svoje opery prevodzoval, odlúdlil všetko obecensťvo do stavovského divadla nemeckého. „Bouda“ pustla čím dial tým viac, až konečne

r. 1790 na vyšší rozkaz (ponevác vraj trhom prekázala) bola strhnutá a prenesená do býv. kláštora Hybernov. Pozdejšie ale majiteľ stavby tej ju predal a od tej doby živorila už len Thalia česká, hneď na Malej Strane čas od času stánok svoj rozbijúc, hneď pred predstavením nemeckým v divadle stavovskom na niekoľko hodín súc odkázaná.

Tím čulejší život rozvinuly však spoločnosti a predstavenia ochotnícke. V Prahe i v kraji poriadaly sa spoločnosti, vystupovali vždy častejšie a častejšie a dobyly si konečne úplne lásku obecnstva. Tu vidíme v čele pražských ochotníkov šľachetného Štěpánka, jedného z najčinnejších a najvytrvalejších dram. spisovateľov českých, ktorý celé žitie svoje posvätil divadlu. Bol jeho dušou, riaditeľom, zásoboval ho hrami (napísal div. kusov asi 160) a bárs plody jeho boli ceny efemernej, svojej dobe poslúžily znamenite a vykonaly veľký kus práce. A za týmto ušľachtilym buditeľom vidíme to ryzé, nadšené srdce, toho nezapomenutelného apoštola a neúnavného kriesiteľa národa, Joz. Kaj. Tyla. Vidíme ho písať romány, povesti, div. hry i národné frašky, redigovať časopisy a zakladať nové pre milý svoj ľud, vidíme ho žurnalistom, básnikom, kritikom, hercom, deklamátorom, prekladateľom, tanečníkom a to všetko z horúcej lásky pre svoj ľud zubožený, v pevnej nádeji, že bude raz blahým, slobodným . . .

Z kusov jeho, ktorých napísal nesmierne množstvo, najviac sa rozšírily a podnes sa hrajú: „Paní Marjánka,“ „Strakonický dudák,“ „Jiríkovo vidění,“ „Paličova dcera“ a „Jan Hus.“ — Za malý rad rokov konečne zaligotala sa zornička českej Thalii. Mimo Tyla a otca novšej dramatickej literatúry českej, Klicperu, začal písať znamenité div. kusy Jos. Jirí Kolár, z ktorých vynikajú najmä „Magelona,“ „Monika,“ „Žizkova smrť,“ a najnovší „Pražský žid,“ a začal sa uvádzať na české javište velikán Shakespeare vo výtečných prekladoch Douchových, ďalej Goethe znamenite preložený J. J. Kolárom, Schiller, Lessing, Kleist prekladom Fričovým, nepočítajúc mnoho francúzskych a jiných znamenitých kusov. Klicperove, na svoju dobu pôsobivé a dobré kusy staly sa veľmi populárnymi, zvlášte tragoedia „Soběslav,“ veselohry „Divotvorný klobouk,“ „Rohovín čtverrohý,“ „Lhář a jeho rod,“ ktoré si i Nemci preložili.

F. Mikovec a J. Frič taktiež začali obohacovať drama české plodami svojimi a tak pripravovať periodu rozkvetu českého divadla, ktorá počína r. 1859, úmrtným to rokom Klicperovým. Dramatické dilletanstvo

tu rozhodne ustúpilo pravému umeniu. Jeřábek, Neruda, za nimi Hálek a Pflieger vystúpili s veľkým zdarom a založili dôstojne novú českú dramatickú poesiú. V tom roku bolo tiež otvorené divadlo Novomestské a síce českým predstavením a mimo to vymoženého právo v stavovskom divadle trikrát týždenne pravidelne môcť hrať. Lež návšteva stávala sa čo deň hojnejšou, všetko to nepostačilo i pomýšľalo sa na pomoc, ktorá tiež sa dostavila, keď návrhu dra Riegra sa postavilo i dňa 18. novembra 1862 otvorilo dočasné (kým veľké národné divadlo sa nedostaví) kráľ. zemské české divadlo s Hálkovou tragoediou „Kráľ Vukašín.“ Česká Musa dostala sa tedy konečne po dlhých ťažkých bojoch k cieľu svojho snaženia, do svojho vlastného stánku, bola doma, chránená pred surovými kúskami veľkopanských rozmarov i chůfok. Má teraz mimo tohoto divadla i jiné, jako na pr. pekné nové české divadlo na bývalých hradbách pražských a mnohé areny, i vtiahne konečne víťazoslavne do veľkolepého nádherného divadla svojho, postaveného millionmi národa na nábreží šumnej Vltavy, jehož skvostný, imponantný zovňajšok so zlátenou strechou svojou dominuje polovici stovázatej Prahy . . .

Preklady Shakespeara, Goetheho a Schillera veľmi napomohly pokrok v básnictve dramatickom v Čechách, čo sa hojnosti i výtečnosti týče. J. J. Kollár má najväčšiu temer zásluhu na uvedení anglického a nemeckého veľikána v poesiú českú, ač pôvodnými kusami svojimi jako i výbornou hrou jako herec neobyčajne vynikal. Diela jeho sú písané vzletnou mlouvou a s dokonalou znalosťou technických požiadavkov na doskách divadelných. Mimo vyššie spomenuté tragoedie napísal veselohry „Tri faraoni“, „Mravenci“, „Dejte mi čamaru“ a j.

Začiatkom liet šesťdesiatich zahájil pod aegidou Nerudovou sbor mladých slávikov nový, jarý spev i obohatil tiež mladé české drama. Na prvom mieste vyniká Neruda sám truchlohrou „Francisca di Rimini“ a výbornými veselohrami „Prodaná láska“ a „Ženich z hladu.“ Poet „z milosti božej,“ Vítězslav Hálek, vyznamenal sa tragoediami „Carevič Alexej“ a „Záviš z Falkenštejna.“ Pozdejšie jeho truchlohry, jako „Kráľ Vukašín,“ „Kráľ Rudolf,“ „Sergius Catilina,“ „Ammon a Tamar“ nevyhovujú požiadavkom dramatickej poesie, ačkoľvek oplývajú čarokrásnymi miestami lyrickými, svedoctvo vydávajúc svojmu tvorcovi, že bol hlavne lyrikom, ale v tom majstrom posväteným. Druh jeho, Gustav Pflieger-Moravský, osvedčil

znamenité nadanie v obore veselohry; z plodov jeho v tom obore najznamenitejšie sú: „Telegram,“ „Ona mne miluje“ a „Kapitola I., II. a III,“ neraz i u nás na Slovensku ochotníkmi prevodzované. Z truchlohier ním spísaných najznámejšie sú „Della Rosa“ a „Boleslav Ryšavý.“ K týmto básnikom druží sa vrstovník jejich J. V. Frič, ktorý zpracovával látky temer výlučne zo sveta a dejín slovanských a napísal pekné dramata „Ivan Mazepa,“ „Kochar Ratiborský,“ „Soud Libušin“ a m. j. Popri ňom vyniká ešte Karol Sabina znamenitou veselohrou „Inserát,“ a Jos. Wenzig množstvom veselohier a tragoedií, jako „Aria a Paetus,“ „Timoleon,“ veselohrami „Malír co Pygmalion,“ „Doktorka medicinae,“ „Snídaní a obédvání“ atď. atď.

Najvyššieho rozkvetu však v českej literatúre dramatickej priniesly letá asi sedemdesiate, kde dostali sme najlepšie plody od najvýtečnejšej trojice dramatickej spisby: Jeřábka, V. Vlčka a Bozděcha.

Jeřábek, výtečný kreslič charakterov, už od r. 1859 obohacoval české drama, a síce veselohrami „Zde jest žebrota zapovězena,“ „Tri doby země české,“ „V Komárově“ atď., ďalej dramatom „Svatopluk,“ „Cesty veřejného mínění“ a j., ale najplätnejšie obohatil ho výtečnou tragoediou „Služebník svého pána“ (1871), zároveň jediným sociálnym dramatom českým — v užšom slova smysle — a v najnovšej dobe (1878) „Synom člověka.“ V prvej pútajú a prekvapujú nás efektne, rýchle a účinné situácie, psychologická s najväčšou jemnosťou prebraná a vypracovaná pravdivosť v celom kuse, a vôbec celá látka, pre ktorú siahol pôvodca hlboko do ľudských srdcí a do skutočného života. Druhé najnovšie drama Jeřábekovo vyniká obsažnosťou, hlbokou myšlienkovou a ideou svojou, ktorú s výmluvným zápalom slávi: lásku ku vlasti a k národnosti. Reflexie v rôznych scénach, ač prúd dejú v dramate často zdržujú, patria bez odporu medzi najkrajšie, ktoré kedy v českej literatúre boly napísané.

V. Vlček, redaktor „Osvěty,“ vynikol mnohými dram. skladbami, jako sú truchlohra „Milada,“ „Vlasta,“ „Přemysl Otakar,“ veselohrami „Šachy,“ „Rebelie v Kocourkově,“ najlepšie ale osvedčil sa znamenitou truchlohrou „Eliška Přemyslovna,“ ktorú znovu zpracoval a vydal r. 1877. V celej dram. literatúre českej sú len asi štyri truchlohry, ktoré by mohly závodit s kusom práve spomenutým. Zajímavosť celého predmetu, veľká dramatická sila dejinného prúdu a psychologických kontrastov, znamenitá dramatickosť kusu vôbec a úchvatná plastika i dôsledná

charakteristika ukazujú tu vzácné dram. nadanie spisovateľovo v najkrajšom svetle.

A čo povedať o Bozděchovi? Je on výtečne nadaným duchaplným dramatikom veľkolepého vzdelania, svedomitým, pilným, a má úplne v moci divadelnú techniku, hlavnú to nedostatok mnohých jiných známenitých spisovateľov, následkom ktorého práce jich zostávajú dramati knihovými. Bozděchova tragoedia „Baron Goertz“ je „skvostný plod básnický, skrývajúci v sebe jadro myšlienkové veľkej sily a hĺbky, poesie mužnej, veľkolepej.“ Slovom, tragoedia táto patrí k tým niekoľko najznámejším literatúry českej. O veselohrách jeho, známych pod menami „Z doby kotillonův,“ „Svéta pán v županu“ a „Zkouška státnikova“ ide jeden hlas: sú to najvzácnější, najpodarenější veselohry české; sú ceny trvalej, nevypočítané na lacný efekt, technicky dokonalé, elegantné, písané rečou duchaplnou, hladkou, účinnou, čo najlepšie sa javí v znamenitých dialogoch spomenutých kusov. Pri nádejach, jaké sa všetkým právom chovajú v Bozděcha do budúcnosti, veľmi trapne musí na každého nepredpojatého účinkovať divné, nešetrné a nespravodlivé chovanie sa českej divadelnej správy oproti nemu, ktorá svojim nešetrným, kramárskym jednaním tak ďaleko to dohnala, že Bozděch v spravodlivej rozhorčenosti právo ku hranu svojich kusov jej odňal. —

Popri týchto troch koryfejoch dramatickej literatúry vidíme ešte vrstovníkov jich Bernarda Guldenera, bohužiaľ predčasne zhaslého, ktorý svojou „Sofonisbou“ krásne dram. nadanie a neobyčajnú hĺbku ducha objavil, — a Frant. Zákrejsa, nesľubujúcemu bohužiaľ dramatu českému obohatenia naprosto žiadneho. V prvých svojich prácach, najmä v tragoedii „Poděbradovna“ a veselohre „Dvě krásnych očí“ mal patrne vólu nábeh urobiť k dobrej dram. tvorbe, pozdejšie ale a hlavne v tohoročnej práci svojej, smutnohre „Kráľ svého lidu,“ zvrhnuť sa v prázdny, vodnatý bombast a účinok diel svojich vypočítal na „vlasteneckú“ látku i tendenciu, zabúdajúc, že to nenahradí estetické nedostatky kusu. Vôb. : nezaprel Zákrejs nikde v prácach svojich Hegeliána, a okolnosť, že pri veselohrách jeho plakať, pri smutnohrách smiať sa musíme, jako i planý bombast jeho všade a všade uši naše pokúšajúci vyplýva zo štúdia neblahého, pošetilého i chvastavého filozofa Hegla. —

Z mladšieho či najmladšieho tábora dramatikov českých vyniká popri Stankovskom, Štobovi a Veselom hlavne Lad. Stroupežnický, nadaním najlepšie vyniknuvší v najnovšom kuse svojom „Černé duše,“ ktorý sa na zemskom divadle českom mnohokrát prevodzoval.

J. V.

✦ Dr. Andrej Radlinský,

farár v Kútoch, arcas rímsky, veterán-rodolub na poli slovenského písenníctva a národnej činnosti vôbec vynikajúci a vysokozašlúžilý zakladateľ b. „Matice Slovenskej“ a b. katol. gymnasia v Kláštore pod Znievom, zakladateľ a čestný doživotný podpredseda spolku „Sv. Vojtecha“ atď. atď., — zomrel náhle dňa 26. apríla o 4. hod. popoludní.

Pokoj prachu jeho a večná i slavná mu pamäť v národe!

K tomuto číslu pripojená je príloha o náboženských československých spisoch.

OBSAH: Maják. Od Vajanského. — Orol selejský. Historická povest. (Pokračovanie.) — Sen Babylona. B. — Matkin polúbok. (Preklad dľa nemeckého „Der Kuss der Mutter“ von Georg v. Dyherrn.) — o. — Zaľúbenec. Studentská humoreska. Samo Samovič. — Ilona Žltovlas. Hviezdoslav. — Reservista. Obrázok z poslednej bosenskej vojny. Napísal Ant. E. Timko. — Zmyja. Román básnický od Slovačského. (Pokračovanie.) — Anthropologické úvahy, alebo človek uvažovaný v jednote tela s duchom, so zvláštnym ohľadom na jeho určiteľnosť kroz prírodu. (Pokračovanie.) — Krása k ľúbosti. Janko Alexander. — Ide šuhaj dedinou . . . Janko Alexander. — Slávnosti ku „striebornej svadbe“ Jách Veličeství, odbývané vo Viedni od 21. apríla 1879. — Hrvatsko-srbská žurnalistika. Dr. Iv. Zoch. — Listy z Ciech. J. V.

Predpláca sa u redakcie a administracie v Turč. Sv. Martine:

Celoročne 4 zl., polročne 2 zl. 10 kr. r. č. — „Orol“ vychádza vo 12 sošitoch, 4 hárkov silných, dňa posledného každého mesiaca na štvorke.

Tlačou kníhtlačiarkeho účastinárskeho spolku v Turč. Sv. Martine.